

Надія Кравцова
Алла Савчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

4 частина

2

клас

Видавництво

«Підручники
і посібники»

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

*(слова Павла Чубинського
музика Михайла Вербицького)*

Ще не вмерла України ні слава, ні воля.
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
і покажем, що ми, браття, козацького роду.

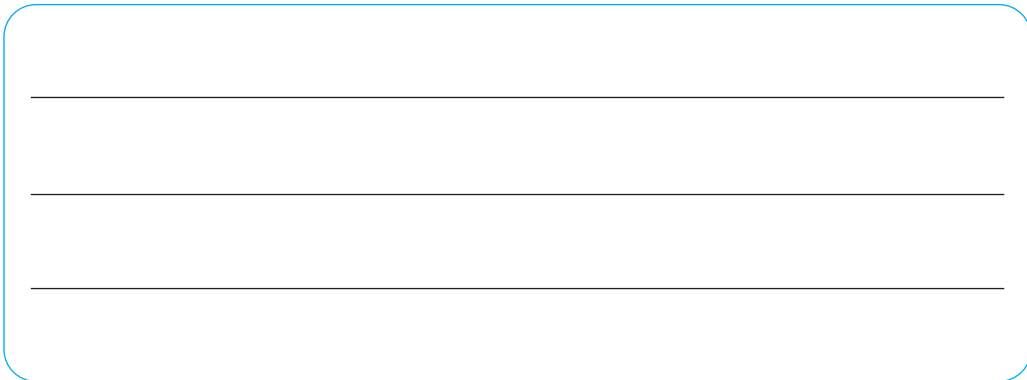
Надія Кравцова
Алла Савчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Навчальний посібник для **2** класу
закладів загальної середньої освіти

(у 4-х частинах)

Частина 4

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2024

Навчальний посібник створено
до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко

Схвалено для використання в освітньому процесі
(у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам № 2.0283-2023)

Дорога другокласнице! **Дорогий другокласнику!**

У народі кажуть: «Птаха пізнають по пір'ю, а людину — по мові». Так, саме по мові! Уміння правильно та красиво говорити це перший крок до успіху.

З кожним уроком ви будете ставати мудрішими та освіченішими.

Мерщій гортай сторінку за сторінкою, будь свідком незвичайних пригод, аналізуй вчинки персонажів. Обмінюйся думками з однокласниками / однокласницями, створи разом лепбуки, проводь цікаві дослідження творів.

Щасти тобі у вивченні таємниць української мови. Знай, що бути розумним — це круто! Сила — в знаннях!

Авторки

Українська мова

- ігри, ребуси, квести
- мовні дослідження
- щоденні 5
- робота в парі, групі
- корисна інформація

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Пограйся

Досліди мовні явища

Попрацюй в парі, групі

Робота зі словами

Письмо для себе

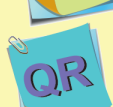
Спиши, запиши, випиши, наведи

Вибери завдання

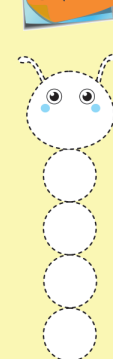
Підказка, порада, нагадування, правило

Зіскануй, переглянь відео, прослухай аудіофайли

Перевір себе

Оціни свою роботу:

- зафарбуй знизу вгору стільки кружечків, наскільки вдало, на твою думку, ти виконав / виконала завдання
- намалюй ротик, що відображає твій настрій на уроці

Урок розвитку мовлення «Складання сенкана "Котики"»

1. Прочитай слово за кодом.

1	2	3	4
и	о	т	к

Код: 4, 2, 3, 1, 4, 1.

2. 1. Прочитай вірш. Про які котики розповідає поетеса?

Котики

На вербі з'явився котик —
сірі очі, жовтий ротик.
Під вербою Мурчик грівся
і на котика дивився:

— Ти ж такий, як я, м'якенький,
і пухнастий, і гладенький...
То чому ж не любиш сала
і не кажеш мені: «Ма-ло!»?

Лідія Новикова

2. За поданим планом на окремому аркуші склади сенкан* про котика.
За потреби використовуй слова для довідки.

*Сенкан — п'ятирядковий вірш.

План складання сенкана

Один іменник (*хто?* або *що?*).

Два прикметники (*який?*).

Три дієслова (*що зробив?*).

Речення з чотирьох слів.

Слово, близьке за значенням

до іменника.

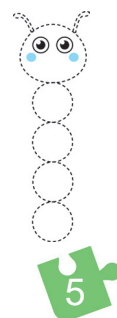
Слова для довідки: пухнастий, ліг, гладенький, виріс, муркотик, з'явився, муркоче, дивиться, пухнастик, запитує, м'якенький, крадеться.

3. Обміняйтеся зошитами. Чим сподобався вам сенкан однокласника / однокласниці?

3. Що нового ти дізнався / дізналася сьогодні на уроці?

СЛОВА, ЯКІ НАЗИВАЮТЬ КІЛЬКІСТЬ ПРЕДМЕТІВ (ЧИСЛІВНИКИ)

4. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

— Підсніжник —
назва предмета
(іменник).

— Цвіте —
дія предмета
(дієслово).

— Білий —
ознака предмета
(прикметник).

— Чотири —
кількість. Яка це
частина мови?

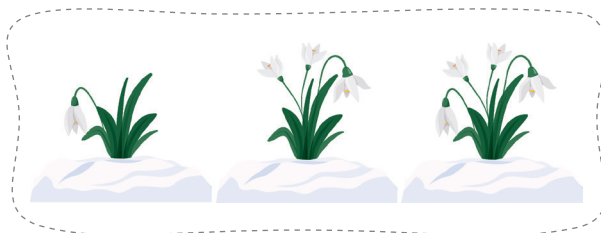
5. Досліді нову групу слів.

Крок 1. Скільки підсніжників зображено на кожному малюнку?

Крок 2. Як ти гадаєш, що означають ці слова?

- а) дію предметів;
- б) кількість предметів.

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Слова, що означають кількість предметів і відповідають на питання **скільки?**, — це **числівники**. Числівник — **частина мови**.

6. 1. Прочитай загадки, розкриваючи дужки. Відгадай.

Два скел(ь)ця, три дужки — на ніс і на вушка. П(')ять комірчин, а одні двері. Деревце — не полін(ь)це; шість(ь) дірочок має, весело співа(є/е).

Народна творчість

Слова для довідки: сопілка, окуляри, рукавичка.

2. Спиши загадки. Підкресли слова, які називають кількість предметів.

Blank handwriting practice lines with a vertical red line on the right side.

7. 1. Запиши відповіді на запитання одним словом. Правильність написання слів можеш звірити за словником.

1. Скільки тобі років?

2. Скільки в тебе друзів?

3. Скільки в тебе вдома книжок?

2. Допишіть речення. Доведіть одне одному, що уписані вами слова — числівники, користуючись підказкою.

Підказка. Слово ... числівник, тому що воно означає ...
... і відповідає на питання ... .

8. Знайди і зафарбуй клітинки з числівниками.

о	с	і	н	ь	т	р	и
д	е	с	я	т	ь	н	і
с	о	р	о	к	л	і	д
д	в	а	д	ц	я	т	ь

9. З якою частиною мови ми ознайомилися сьогодні на уроці? Чому цю частину мови називають числівником?

10.

1. Поміркуй, як за допомогою числівників Кирилко зашифрував слова.

2. Прочитай та запиши утворені слова. Підкресли слова, близькі за значенням.

Handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

11.

Прочитай, розкриваючи дужки. Випиши числівники, у яких треба писати апостроф.

П(')ять плюс чотири дорівнює дев(')ять.

Від двадцяти п(')яти відняти п(')ятнадцять буде десять.

Handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

12.

З'єднай кожен числівник із його звуковою схемою.

урок	один	в'ють	п'ять	писати
бузина	місяць	чотири	вісім	корова

13.

Запиши три числівники.

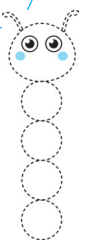
Handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

14.

Обведи рядок, де подано лише числівники.

- а) іде, перемагає;
- б) сім, вісімдесят.

15. Гра «Дешифрувальник».

	а	б	в
1	е	а	ж
2	и	л	р
3	н	д	к

 Код: Зв, 1б, 2б, 1а, 3а, 3б, 1б, 2в.

 К к Кк ал календар

 Побудуй звукову модель слова.   календар
Запам'ятай його вимову та написання.

16. Розглянь малюнки. З яких казок зображені герої? Запиши назви казок, у яких є числівники.

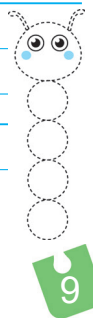
17. 1. Дай відповіді на запитання двома словами.

Скільки м'ячів?
Скільки скакалок?
Скільки олівців?

2. Запиши утворені сполучення слів.

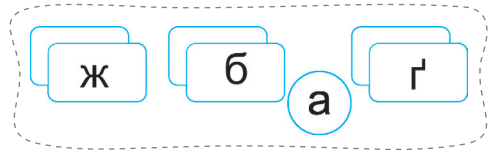
18.   Як ви гадаєте, *вісім* — це число чи цифра? Обґрунтуйте.

19.

Прочитай слово, замінюючи букви, що позначають дзвінки приголосні звуки, на букви, що позначають парні глухі приголосні.

20.

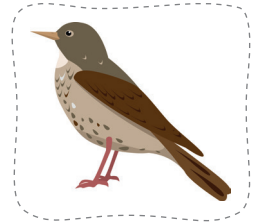

1. Зіскануй QR-код та послухай спів шпака.

2. Прочитай текст, розкриваючи дужки.
Що ти ще хочеш дізнатися про шпака?

Шпаки в **природних** умовах живут(ь) два-надцять років. Під час вигодовува(н/нн)я пташенят сім(')я птахів знищує п(')ять кілограмів комах! **Шпаки** навіт(ь) збирають паразитів на спинах тварин. Вони вміють **відтвор(')ювати** багато звуків.

3. Користуючись підказкою, розкажи, до якої частини мови належить кожне з виділених слів? Чому ти так гадаєш?

Слово ... — ... , тому що вказує на ... , відповідає на питання ... .

4. Спиши два речення (на вибір).

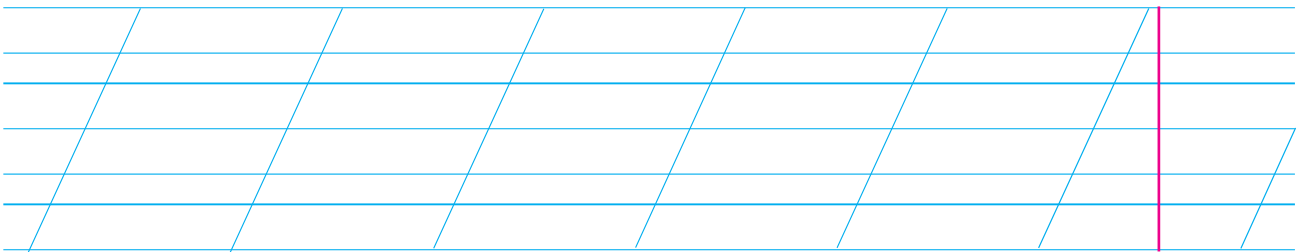
Handwriting practice area with a grid of blue lines and a vertical pink margin line on the left.

1. Зіскануйте QR-код та перегляньте відео.
2. За зразком заповни порожні рядки.

22. опиши комаху / звірятко / птаха словами однієї з частин мови.

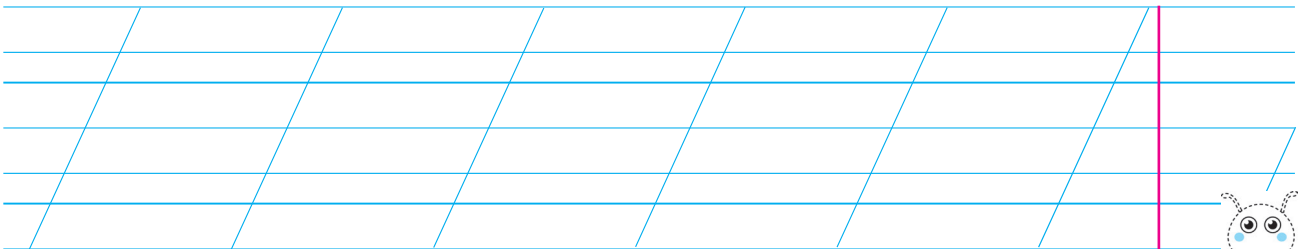

1. Прочитай слова. Яка це частина мови?

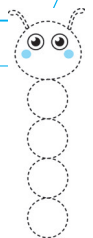
Дев'ятнадцять, двадцять, двадцять один, двадцять два, двадцять три, двадцять чотири.

2. Виконай завдання на вибір.

- Запиши номери завдань, які тобі було найлегше виконати.
- Запиши номери завдань, які для тебе були найцікавішими.

24. Розкажіть одне одному про одну із частин мови, яку ви засвоїли найкраще.

Урок розвитку мовлення «Весна наближається»

25.

Відгадай загадку.

І, співаючи пісень, між деревами весь день
розгойдавши віти, бешкетує ... .

Тетяна Строкач

26.

1. Прочитай початок казки «Весняний вітер».
Вибери потрібний настрій казки.

Клен цілу зиму спав. Крізь сон він чув завивання хуртовини і тривожний крик чорного ворона. Холодний вітер гойдав віти, нагинав їх. Та ось одного сонячного ранку відчув Клен, ніби до нього доторкнулось щось тепле і лагідне. Прокинувся Клен. А то до нього прилинув теплий весняний Вітер.

— Годі спати, — зашепотів весняний Вітер. — Прокидайся, весна наближається.

— Де ж вона — весна? — запитав Клен.

Василь Сухомлинський

2. Як ти гадаєш, про що розповів Кленові теплий весняний Вітер?

27.

За допомогою малюнків, запитань і слів для довідки допоможи весняному Вітрові розповісти Кленові про прихід весни.

1. Як стало гріти сонечко?
2. Які промінчики воно посилає на землю?
3. Що зробилося зі снігом?
4. Що сталося з кригою?
5. Що зробила вода?
6. Які птахи повертаються з вирію?

Слова для довідки: пригрівати, посилає, промінчики, розтає, струмочки, біжать, зацвіли, проліски, скресла, повертаються, з вирію, граки, шпаки, жайворонки.

28.

Прочитай закінчення казки.

Ось про що розповів Кленові теплий весняний Вітер. Клен зітхнув, розправив плечі. Зазеленіли бруньки. Бо йде Весна-красуня.

29.

Що тобі найбільше сподобалось на уроці?

СЛОВА, ЯКІ СЛУГУЮТЬ ДЛЯ ЗВ'ЯЗКУ СЛІВ У РЕЧЕННІ

30. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

— Уявляєш,
до деяких слів
неможливо
поставити питання!

— Гадаю, на
уроці дізнаємося.

— То для чого
такі слова?
Може, вони
не потрібні?

— Тоді —
на урок!

31. Досліди нову групу слів.

Крок 1. Прочитай речення. Чи розумієш ти, де білочка?

Білочка дереві. Білочка деревом.
Білочка дуплі дерева. Білочка деревом.

Крок 2. Як ти гадаєш, за допомогою яких слів ми можемо сказати, де білочка? Упиши ці слова.

Крок 3. Постав до записаних слів питання. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

У мові є слова, до яких не можна поставити питання.

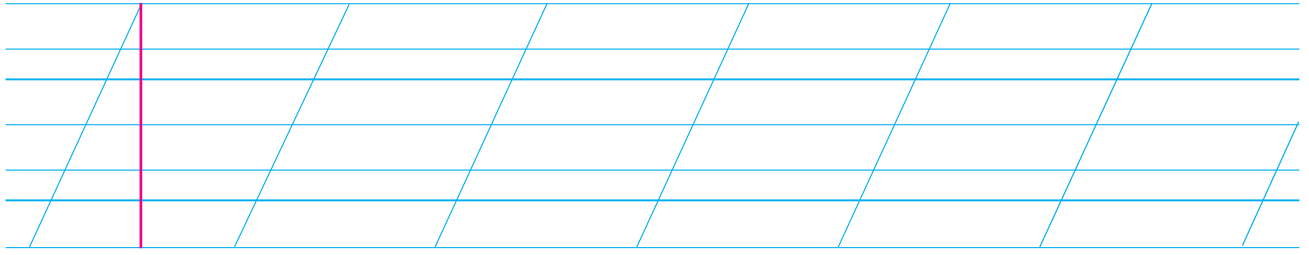
Це — **службові слова**, які слугують для зв'язку слів у реченні.

Крок 4. Зіскануй QR-код та переглянь мультфільм про службові слова.

32. Гра «Службові слова жартують». Спиши, виправивши помилки.

Шишка під сосні, шишка на сосною, шишка за сосни.

33. 1. Прочитай казку. Як ти гадаєш, якою була мурашка?

Куди поспішали мурашки

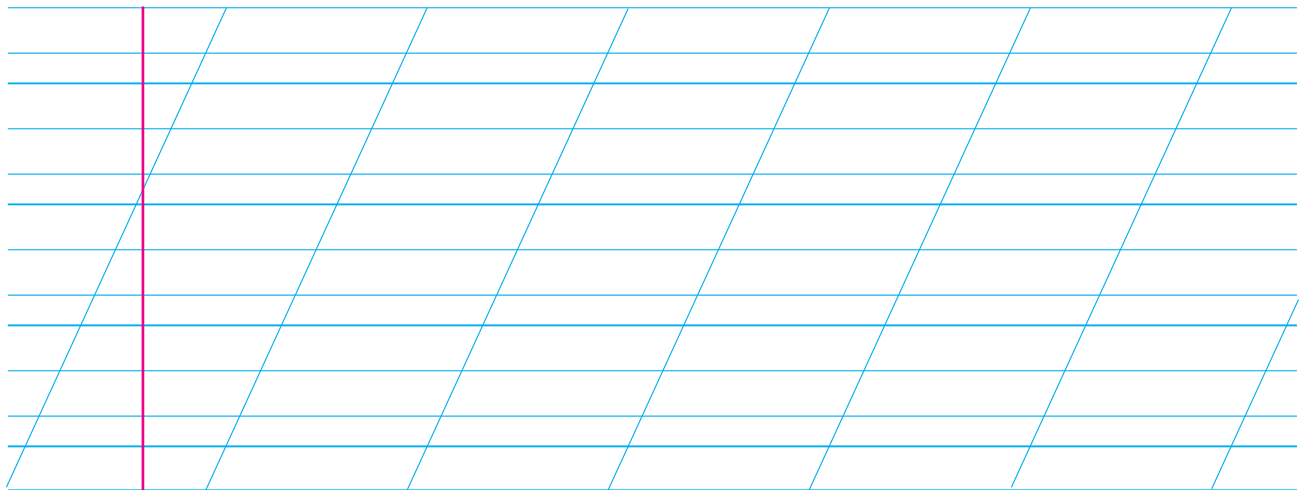
На дереві білочка їла горіх. Крихта горішка впала на землю. А стежечкою поміж травою бігла Мурашка. Раптом чує — падають з дерева крихітки горішка. Скуштувала Мурашка — горішок запашний та смачний. Понесла вона крихту горішка до мурашника, розповіла сусідам.

Зібралися мурашки в дорогу. Під деревом вони зібрали крихти та понесли додому.

Василь Сухомлинський

2. Обведи службові слова. Спиши два речення (на вибір).

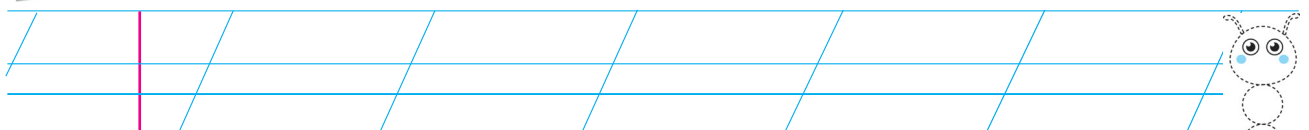

3. Пригадайте, яку спільну роботу ви виконували. Який був результат? Чому?

34.

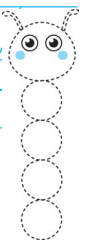
Запиши стільки службових слів, скільки вміститься в рядку.

35.

Для чого потрібні службові слова?

36. Відгадай слово.

Слово, близьке за значенням до слова **наплічник**.

Ю рюкзак пл наплічник

Побудуй звукову модель слова.

Запам'ятай його вимову та написання.

рюкзак

37. Досліди нову групу слів.

Крок 1. Уважно роздивися, як пишуть службові слова.

На рюкзаку, **біля** рюкзака, **за** рюкзаком.

Крок 2. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Службові слова пишуть **окремо** від інших слів.

38. Прочитай. Упізнай казку. Впиши службові слова.

Поклала баба колобок вікно. Він стрибнув вікна призьбу, призьби — землю. Побіг дорозі лісу.

39. 1. Утвори словосполучення з різними службовими словами. Упиши.

1. Покласти (**на, у, під, за**) парту. 2. Почепити (**над, за, під, перед**) вікном. 3. Сховати (**у, під, за**) ящик.

2. Добери своє сполучення слів та запиши його з різними службовими словами.

--	--	--	--	--	--	--	--

40. Як пишуть службові слова з іншими словами?

а) разом

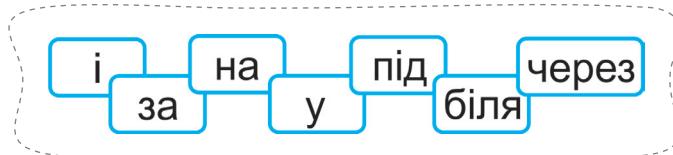
б) окремо

41.

1. Склади сполучення зі службовими словами.

Зразок. Метелик на квітці.

Handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

2. Склади речення з одним утвореним сполученням слів (на вибір).

42.

Склади зі слів кожного рядка речення. Запиши. Підкресли службові слова.

На, сіли, підвіконня, пташечки.

Вони, до, у, заглядали, нас, вікно.

Handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

43.

Спиши, розкриваючи дужки.

(У)саду (під)деревом вирости гриби.

Handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

44.

Розкажіть одні одним про службові слова.

45. Відгадай загадку Грицька Бойка.

З лісу в ліс перелітає, і кладе яєчка
де не сяде — там співає у чужі гніздечка.

46. 1. Прочитай. Які цікаві факти про зозулю ти знаєш?

(За)літо зозуля відкладає від п(')ятнадцяти до двадцяти яєц(ь). Вона замінює яйце (в)гнізді при(во/йо)мних бат(ь)ків (зі)швидкістю до десяти секунд.

2. Спиши одне з речень. Підкресли числівники.

47. Позмагайтеся, хто складе довший ланцюжок зі слів-іменників. Остання буква попереднього слова є першою наступного.

Зразок. Барвінок, клен, ніч.

48. Складіть «загадку» про мультфільм або казку, використовуючи вивчені частини мови.

1. Іменник. Головний герой казки чи мультфільму. 2. Числівник. Скільки героїв у мультфільмі чи казці? 3. Прикметники. Чим особливі герої казки чи мультфільму? 4. Дієслова. Що роблять дійові особи?

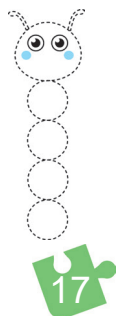

Зразок. 1. Рослина. 2. Шість. 3. Працелюбні, дружні. 4. Виростив, гукнув, прибігла.

Відповідь. Ріпка.

49. Пограйтеся в гру «Упізнай мене».

- Одна дитина називає ознаки однієї з частин мови, а інша упізнає, яка це частина мови.
- Одна дитина називає слово, інша каже, до якої частини мови належить це слово.

РЕЧЕННЯ. ДОСЛІДЖЕННЯ І КОНСТРУЮВАННЯ РЕЧЕНЬ

ОСНОВНІ ОЗНАКИ РЕЧЕННЯ

50. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

— Для чого потрібні слова?

— Щоб називати предмети, кількість, їхні ознаки та дії.

— Але ж у мові є ще і речення!

— Цікаво, яку роль виконують речення? Як їх упізнати? Сьогодні дослідимо.

51. Досліді, що таке речення.

Крок 1. Прочитай групи слів.

Діти читають оповідання про.

Діти читають оповідання про тварин.

Крок 2. Яка група слів виражає закінчену думку?

Крок 3. Яку групу слів можна назвати реченням? Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Речення виражає закінчену думку.

Речення може складатися з одного або декількох слів.

В усному мовленні в кінці кожного речення роблять паузу.

52. 1. Прочитай. Яку групу слів можна назвати реченням? Познач ✓ речення. У комірці після кожного речення упиши кількість слів у ньому.

Чи захоче леопард змінити свої

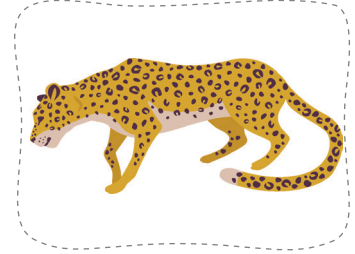
Чи захоче леопард змінити свої плями? 6

Анізащо!

Плями потрібні леопардові для маску-
вання.

Особливо коли він

Особливо коли він крадеться в густій
траві чи лежить на гілці дерева.

2. Скільки речень у тексті? Спиши речення.

Handwriting practice area with a grid of blue lines and a vertical pink margin line on the right side.

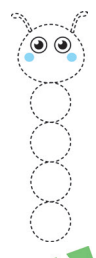
53. Підсумуй вивчене, продовживши твердження.

Речення виражає ... .

Речення може складатися з ... .

В усному мовленні в кінці кожного речення ... .

Урок розвитку мовлення «У гості до казки»

54. Гра «Дешифрувальник».

Код: 2в, 2б, 2а, 2б, 1а, 1б, 1в, 1б.

	а	б	в
1	в	и	к
2	р	е	ч

черевики

черевики

Побудуй звукову модель слова.

Запам'ятай його вимову та написання.

череви́ки

1. Зіскануй QR-код та прослухай казку братів Грімм «Маленькі домовички».

2. Як ти гадаєш, про що ця казка?

а) про те, як виготовляти черевики;

б) про те, як домовички допомогли чоботареві стати заможним.

3. Вибери смайлик, який відображає твій настрій після слухання кінцівки казки.

56. Перекажи казку за планом. За потреби користуйся словами для довідки.

1. Як жив швець?

2. Що побачив швець одного разу вранці?

3. Що він зробив з черевиками?

4. Як виявив швець помічників?

5. Як віддячили швець із дружиною за допомогу?

6. Як поставилися до подарунків домовички?

7. Як жив швець без допомоги домовичків?

Слова для довідки: чоботар, порізав шкуру, людина з чистою совістю, покроєні черевички, робота чиста, покупець вподобав, набрав шевського товару, пошили сорочечки, став багатим.

57. Розгадай ребус.

дитя   мама   дитина

Побудуй звукову модель слова.

Запам'ятай його вимову та написання.

дитина

58. Досліди, які ознаки має речення.

Крок 1. Прочитай речення. З якої букви (великої чи малої) вони починаються?

Казки маленькі, а розуму в них багато. Чудові українські казки!
У яких казках дійовою особою є вовчик?

Крок 2. Зверни увагу на те, які розділові знаки стоять у кінці речень.

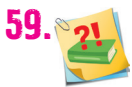
Крок 3. Зверни увагу, як пишуть слова в реченні (разом чи окремо).

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Перше слово в реченні пишуть з **великої букви**.

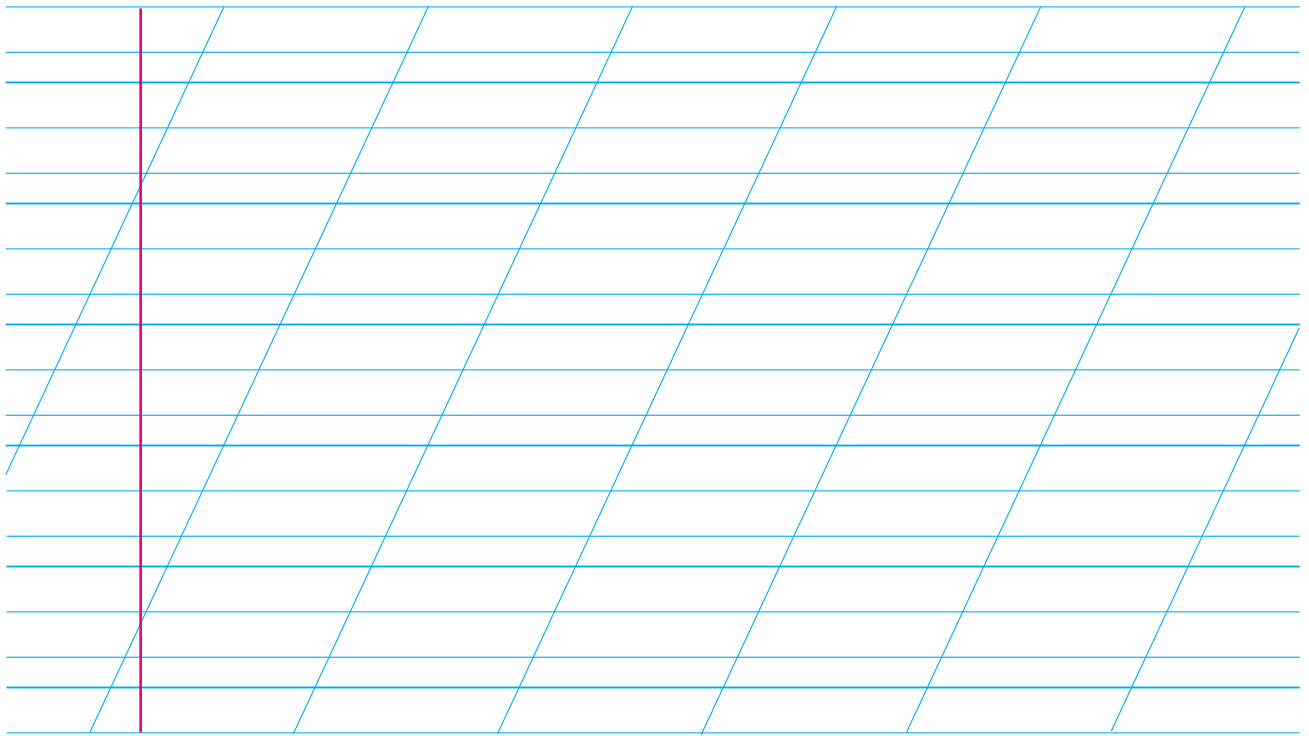
У кінці речення можуть стояти **крапка** (.), **знак оклику** (!), **знак питання** (?). Слова в реченні пишуть окремо.

1. Досліди і запиши, скільки речень подано. За допомогою чого ти визначив / визначила кількість речень? Прочитай речення, роблячи в кінці кожного паузи.

(К/к)олись малюнки для мультфільмів робили на плівці.
(з/З)верху малювали контур тушшю. (П/п)отім зафарбовували малюнок зі зворотного боку за допомогою гуаші чи акрилових фарб.

2. Вибери букву, яку ти писатимеш на початку речення. Спиши.

3. Поясни написання великої букви на початку речення та крапку в кінці речення.

60. 1. Відгадай загадку. Запиши відгадку. Скільки речень у загадці?

Не схожим на інших малюк народився.

І зла він немало за це натерпівся.

Але, як підріс і поглянув на себе,
то сам здивувався. Насправді він

Тетяна Строкач

2. Пригадай мультфільм чи казку.

3. Що ти порадиш лебедю та птахам, які росли разом із ним?

61.

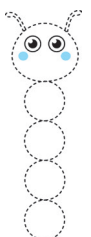
Установи межу речень. Виправ, за потреби, малу букву на велику.

Перший весняний дощ. радісно цвірінькають горобці вмивається молода травичка біжать струмочки уздовж дороги усміхається ясне сонечко.

62.

Що корисного ти дізнався / дізналася на уроці?

63. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Прочитай. Яку групу слів можна назвати реченням?

- а) На блакитний небо пропливати пухнастий хмаринка.
- б) На блакитному небі пропливала пухнаста хмаринка.

Крок 2. Як ти гадаєш, що потрібно зробити, щоб групу слів можна було назвати реченням?

- а) змінити слова, щоб вони були зв'язані між собою;
- б) дібрати слова, близькі за значенням.

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Слова в реченні зв'язані між собою за змістом.

64. 1. Прочитай уривок із вірша, змінивши слова так, щоб утворилися речення. Запиши.

Черепахи

В понеділок черепахам
захотілось до (ставок).

Черепахам-нечупарам
до (тепленька) ставка.

Віктор Терен

2. Підкресли слово, яке відповідає поданій звуковій моделі.

65. Із кожної групи слів склади і запиши речення.

Ліс, у, весна, прийшла. Одяглися, дерева, у, вбра(н/нн)я,
зелене. (З/Дз)юрчить, струмочок, весело.

Handwriting practice lines consisting of a grid of slanted lines and a vertical pink line on the right side.

66. Підсумуй вивчене, продовживши твердження.

Слова в реченні зв'язані ...

РОЗПОВІДНІ РЕЧЕННЯ

67. Доповніть по одному реченню і складіть історію.

Я ходжу в танцювальний гурток.

68. Випиши пропущені букви. Склади з них слово.

?ерой, ?знака, ?редмет,

?лфавіт, ?алендар.

□□□□□

го оп ок гопак гопачок

69. Досліді, які бувають речення за метою висловлювання.

Крок 1. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик про український танець.

Крок 2. Прочитай речення.

Гопак — український народний танець.

Крок 3. Яка мета цього речення?

а) запитати про щось;

б) розповісти, повідомити про щось.

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Речення, у яких про щось розповідається, повідомляється, називають **розповідними**. У кінці розповідного речення ставлять **крапку** або **знак оклику**.

70. Прочитайте речення з різною інтонацією. Як ви розумієте їх? Поставте відповідні розділові знаки у кінці кожного речення.

Старанність і труд усе перетруть ..

Не йдеш уперед — ідеш назад ..

Справжня людина старості не знає ..

71. 1. Прочитай, розкриваючи дужки, відповідно до розділових знаків у кінці кожного речення.

(П/п)ролісок зачекався весни. (В/в)иглянув з-під торішн(ь/ьо)-го лист(')я. (п/П)обачив над собою небесну голубін(ь). (я/Я)ка краса довкола! (в/В)есна прийшла!

2. Спиши два речення з крапкою в кінці або два речення зі знаком оклику.

72. Із поданих слів утвори розповідне речення. Запиши.

я працював старанно Сьогодні працювала

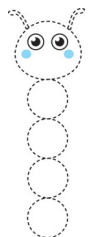
73. Познач ✓ розповідні речення.

☐ Ти любиш танцювати?	☐ Кожне захоплення робить життя цікавішим.
☐ Ти любиш малювати?	☐ Успіх починається із захоплення.
☐ Так, у кожної дитини є захоплення!	

74. Підсумуй вивчене, продовживши твердження.

Речення, у яких про щось розповідається, повідомляється, називають ... .

У кінці розповідного речення ставлять ... або ... .

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

75. Досліді, які бувають речення за метою висловлювання.

Крок 1. Прочитай речення.

Який сьогодні день?

Крок 2. Яка мета цього речення?

а) запитати про щось; б) повідомити про щось.

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Речення, у яких про щось запитується, називають **питальними**. У кінці питального речення ставимо **знак питання** (?).

76. 1. Прочитайте слова, якими найчастіше починаються питальні речення.

Коли?

Де?

Як?

Скільки?

Чому?

2. Складіть діалог із теми «Речення». Які речення ви використовували?

77. 1. Прочитай уривок із вірша «Наталочка-запиталочка». Обведи слова, якими починаються запитання.

Прокидається Наталочка,
а із нею — запиталочка.
— Мамо, мамо, поясни,

хто мені вмикає сни.
Скільки каші з'їсти треба,
аби вирости до неба?

Світлана Дідух-Романенко

2. Спиши питальне речення.

78. Про що ти хотів би / хотіла б запитати у вчителя / вчительки?

СПОНУКАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

79. Прочитай слова. Чи можуть вони спонукати до дії?

порада

заклик

заборона

наказ

запрошення

прохання

застереження

80. Досліді, які бувають речення за метою висловлювання.

Крок 1. Прочитай речення.

Діти, пригадаймо казки. А тепер перегляньмо мультфільм!

Крок 2. Яка мета цих речень?

а) запитати про казку, розповісти про мультфільм;

б) закликати пригадати казки, запросити до перегляду мультфільму.

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Речення, у яких висловлюється заклик, запрошення, прохання, порада, заборона, застереження, наказ, називають **спонукальними**. У кінці спонукального речення ставлять **знак оклику** або **крапку**.

81. 1. Пригадай назви казок за ілюстраціями. Визнач, з якої казки уривки. Прочитай речення відповідно до розділових знаків.

1. Піді спитай, хто там золотим кораблем прилетів! 2. Пригощайся, кумон(ь)ку! Сама кашку варила. 3. Тіл(ь)ки мені двері відчиняйте, біл(ь)ше нікого не впускайте. 4. Ходи, бабусю, не лежи, нам ріпку вирвати допоможи!

2. Знайди і закресли розповідні речення. Спиши спонукальні.

82. 1. Прочитай. За змістом розповідних речень побудуй спонукальні. За потреби користуйся підказкою.

1. Діти досліджували листочок. 2. Петрик годував курей.
3. Галинка прибрала в кімнаті. 4. Василько розказав правило.

Зразок. Діти, дослідіть листочок.

Підказка. Петрику, ... Галинко, ... Васильку, ...

2. Запиши два утворені речення.

83. Запиши спонукальне речення про те, як потрібно писати.

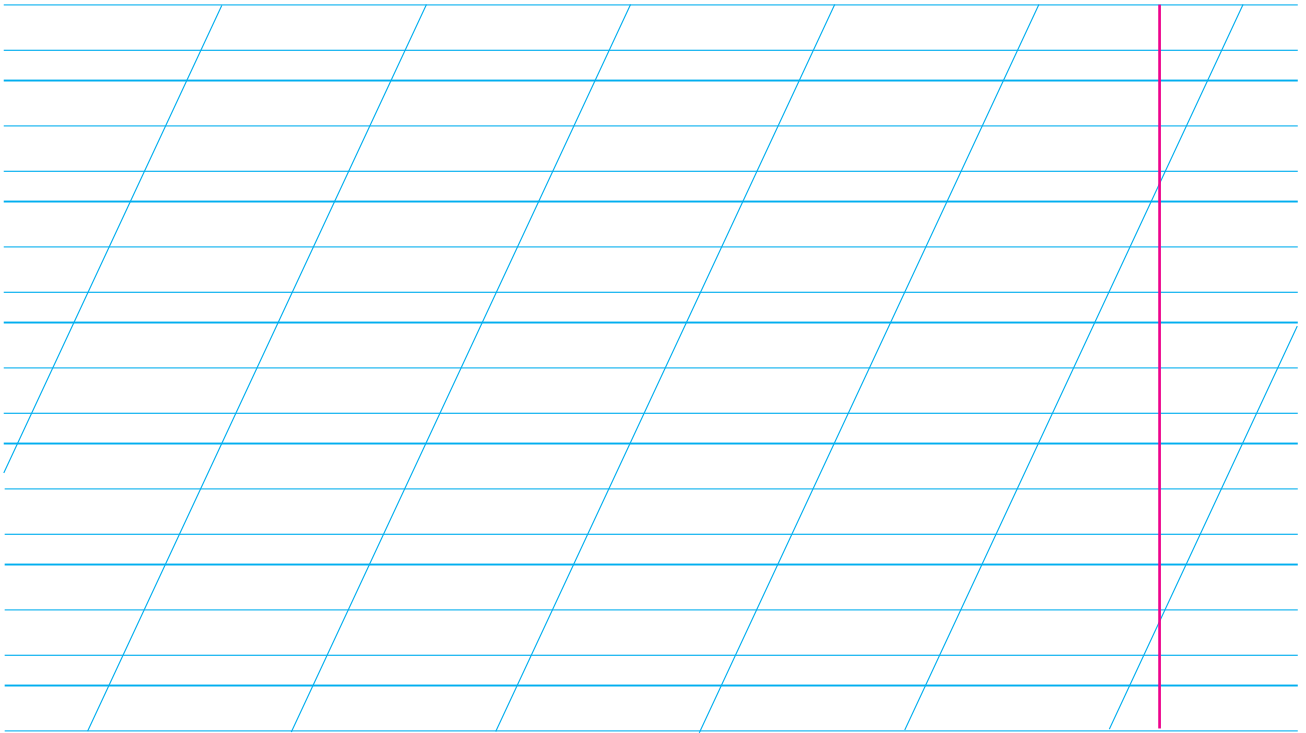
84.   Пригадайте ситуації, коли потрібно використовувати спонукальні речення. Наведіть приклади.

85. Прочитай, вставляючи пропущені слова. За потреби користуйся словами для довідки, змінюючи їх за питаннями. Спиши.

Прийшла (що?) ... . Трактори зорали (що?) ... . Потім засіють (що?) ... . Незабаром (що зроблять?) ... перші **сходи**.

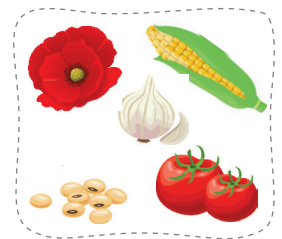
Слова для довідки: з(')являться, весна, земл(')ю, зерно.

2. Чим цікаве виділене слово? Усно склади зі словом *сходи* речення, щоб воно мало різні значення.

86. 1. Відгадай загадки.

1. Голова вгорі, а борода в землі. 2. На городі молода пишні коси розпліта, у зеленії хустинки золоті хова зернинки. 3. Сімсот поросят на кілочку висять. 4. Стоїть півень на току в червоному ковпаку.

Народна творчість

2. Використовуючи одну з відгадок, за допомогою цеглинок утвори речення, кожне з яких буде на одне слово довше від попереднього. Чия вежа найвища?

Хто?

Хто?

Що робить?

Який?

Хто?

Що робить?

87. 1. Прочитай, добираючи потрібні за змістом слова.

Із далеких країв (хто?) ... доволі часто (що робили?) ... рідкісні рослини. (Яка?) ... насінинка займає небагато місця. Вона є доказом (чого?) ... зовсім не схожого на наш світу.

Слова для довідки: існування, мандрівники, крихітна, привозили.

2. Утвори з одного розповідного речення (на вибір) питальне або спонукальне. Запиши його.

88. Що корисного ти дізнався / дізналася на уроці?

Урок розвитку мовлення «Метро»

89.   1. Вправа «Квест».
2. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик про київський метрополітен.

90. Прочитай. Чи хотів би / хотіла б ти, щоб у твоєму місті (селі) було метро? Чому?

Метро — екологічно чистий, зручний та швидкий вид транспорту. Щодня ним користуються чимало пасажирів. Довжина київського метрополітену становить майже 70 км. Чи знаєш ти, що в київському метро є дві станції-«рекордсменки»?

Найглибша станція — «Арсенальна», глибина якої 105 м 5 см. А станцію «Золоті ворота» вважають однією з найкрасивіших станцій світу. Для покращення обслуговування пасажирів установлено інформаційні монітори. Вони полегшують користування метро пасажирам з порушенням слуху. На нових станціях змонтовані ліфти-підйомники для тих, хто не може самотійно пересуватися сходами.

Пригадай! Розмову двох людей називають **діалогом**.
Учасники діалогу обмінюються **репліками**.

91. Уявіть, що ви побували на екскурсії в музеї метро. Складіть усний діалог. За потреби прочитайте текст попередньої вправи.

Зразок.

— Привіт, Кирилку!

— Привіт, Софійко!

— Тобі сподобалося їздити на ескалаторі*?

— Так, дуже! Пам'ятаєш правила безпечної поведінки в метро?

— Так, звичайно. «Будьте уважні в метро. У вагоні не притуляйтеся до дверей!»

— А ще на ескалаторі потрібно триматися за поручні.

— Атож. Коли ми будемо дотримувати правил, то поїздка принесе нам радість. До зустрічі.

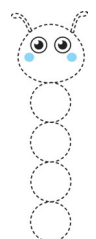

— Бувай.

*Ескалатор — доріжка у вигляді похилих сходів з рухомими горизонтальними сходинками.

Складіть із однокласниками / однокласницями діалог «У шкільній їдальні».

93. Познач ✓ речення.

- Весна.   Прийшла дзвінкоголоса
 Прийшла   Прийшла дзвінкоголоса весна.

94. Зі слів кожного рядка склади і запиши речення.

Україні, я, живу, в.

люблю, край, Я, рідний.

95. Гра «Упізнай речення».

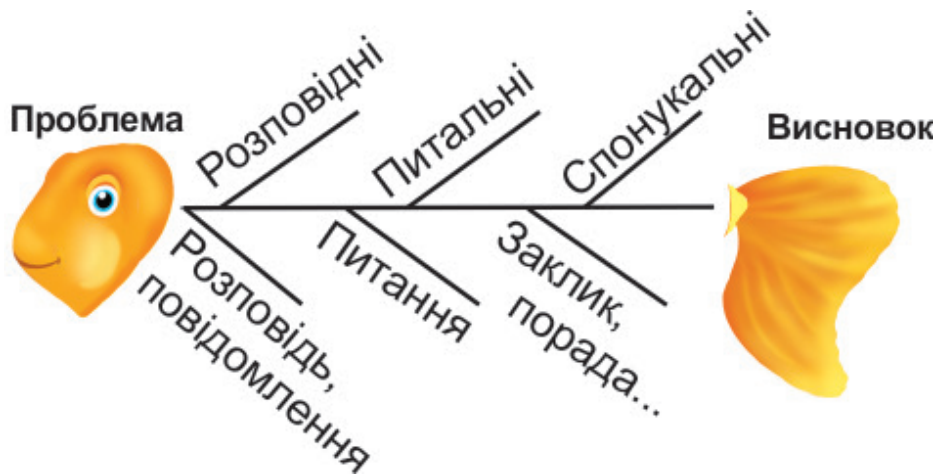
1. Прочитай. Виправ помилки.

чи бачили ви карту України карти бувають різні на одних зображені гори і долини а на інших — міста і села.

2. Скільки ти упізнав / упізнала речень? Упиши.
3. Зіскануй QR-код і переглянь відео.

96.   Розкажіть одне одному про речення за методом «Фішбоун».

Проблема. Якими можуть бути речення за метою висловлювання?

Висновок. Кожне речення виражає...

ТЕКСТ. ДОСЛІДЖЕННЯ І СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСНОВНИМИ ОЗНАКАМИ ТЕКСТУ

97. 1. Переглянь відеоролик.
2. Знайди назви риб України.

98. Досліди особливості тексту.

Крок 1. Прочитай текст. З чого він складається?

- а) з окремих слів;   б) з речень.

Вік риби визначають за лускою. На ній щороку відкладається річне кільце. Його видно на підсушеній лусці. Кількість лусок у риби встановлюється на першому році життя і в майбутньому не змінюється. Змінюється лише розмір луски.

Крок 2. Як розміщені речення в тексті?

- а) у логічній послідовності;   б) у будь-якій послідовності.

Крок 3. Поміркуй, чи можна дібрати до тексту заголовок.

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Текст — це зв'язані за змістом речення, розміщені в логічній послідовності. До тексту можна дібрати **заголовок**.

99. 1. На яких уроках найчастіше доводиться працювати з текстом?
2. Як ви гадаєте, чи можна казку назвати текстом? А вірш? Чому?

100. 1. Прочитай, розкриваючи дужки. Що потрібно зробити, щоб утворився текст?

- а) переставити місцями речення;   б) дописати ще речення.

- Перед негодою в(')юни залягають на дно.
- Вони живуть(ь) зграями.
- Поведінка в'юнів змінюється залежно від погоди.
- В(')юни живуть(ь) в болотистих водоймах.

2. Пронумеруй речення так, щоб утворився текст. Спиши.

Blank handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left and diagonal blue lines for letter height guides.

3. Скажи одним реченням, про що текст. Добери заголовок.

101.

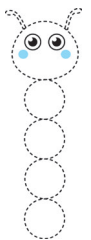
1. Відгадайте загадку Ніни Колодяжної.

З раночку до вечора
підбирали речення.
Спільна тема, певна думка —
вийшло ціле з речень купки.
Не годиться «рекс-мекс-фекс»,
щоб створити справжній ... .

Five empty circles for a sequence of answers.

2. Упиши в комірки пропущені слова.

Текст — це зв'язані _____ речення, розміщені в _____ послідовності.

102. Прочитай слово за кодом.

Код: 7, 1, 2, 5,
6, 3, 8, 4.

1	2	3	4	5	6	7	8
а	є	и	і	м	н	т	ц

103. 1. Прочитай. Пронумеруй речення так, щоб утворився вірш. Запиши його, розкриваючи дужки. Чому ти вибрав / вибрала малу / велику букву?

- Я вже їх прибережу
- і нікому не скажу!
- Любі діти, поділіться!
- Хто з вас має таємниці?

- Та бабусі з дідусем,
- та (Г,г)алинці з (і,І)васем.
- Тільки татові й матусі,
- та сестрі своїй (Н,н)астусі.

Дмитро Щербина

Blank handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the right side.

2. Скажи одним реченням, про що ідеться у вірші. Вибери серед поданих заголовків найбільш вдалий. Поясни свій вибір.

- а) Розмови
- б) Таємниці
- в) Я нікому не скажу

104. 1. Прочитай текст. Що було для тебе новим?

Як ти гадаєш, чи існують рослини-хижаки? Виявляється, так. Одна з них — це росічка. Її ще називають «росіця», «росянка», «мухолівка». Рoste вона на болотах і торфовищах. На листях росички є яскраві «війки» з крапельками тягучої рідини. Сяде на них комаха — і приклеїться!

2. Скажи одним реченням, про що ідеться в тексті. Добери заголовок.
3. Поясни правила переносу виділених слів.

105. 1. Прочитай. Про що ідеться в тексті? Добери заголовок. Запиши.

Навіть не помітив, коли вона підсіла — червона крапля в чорну крапочку. А вона по руці, по руці, та уже й до плеча додріботіла. Певно, відчуває, що я не наважуся робити. Обережно беру жучка на долоню, підкидаю вгору. Бедрик розправляє крила і летить.

Євген Шморгун

2. Які таємниці бедрика ви знаєте? Розкажіть одне одному.

106. 1. Пронумеруй речення так, щоб утворився текст.

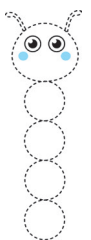
- Підкралася до нього цікава кішка і вдарила лапкою.
- Побачила кішечка в садку їжачка.
- Лиже кішка лапку, а на їжака більше й не дивиться.
- Згорнувся їжак у клубочок і причаївся.
- Їжаку байдуже, а кішка боляче вкололася.

2. Про що йдеться в тексті? Добери й обведи найвлучніший заголовок.

**Дружні
тварини**

**Вдале
полювання**

**Невдале
полювання**

107. Розкажіть одні одним, що потрібно зробити, щоб дібрати заголовок.

* https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_Ch4-s36

ТИПИ ТЕКСТІВ

108. Гра «Дешифрувальник».

	а	б	в
1	е	р	а
2	с	д	и

Код: 2а, 1а, 1б, 1а, 2б, 1в.

середа   середина

Побудуй звукову модель слова.

середа́

Запам'ятай його вимову та написання.

109. Досліди, з якою метою написаний текст.

Крок 1. Прочитай текст.

Кішка та папуга

(скорочено)

В одному будинку жили кішка й папуга. Вони були добрими друзями. Бувало папуга скаже: «Киць-киць, почухай голівку!» А кицька підніме лапку і так обережно чухає йому голівку. І ніколи не подряпає.

Борис Грінченко

Крок 2. Як ти гадаєш, для чого автор писав текст?

- а) описати кішку та папугу
- б) розповісти про дружбу кішки та папуги

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Текст, у якому про когось або про щось розповідається, називають **текстом-розповіддю**.

110. Як ви гадаєте, казку можна назвати розповіддю? Чому?

- 111.** 1. Прочитай, розкриваючи дужки. Чи можна назвати цей текст розпо-віддю? Обґрунтуй свою думку.

Blank handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

Після жнив залишилася на полі зернина. (н/Н)еподалік про-бігала мурашка. (В/в)она зраділа знахідці, узяла на спину важку ношу.

2. Про що йдеться в тексті? Запиши заголовок.
3. Спиши, розкриваючи дужки.

Blank handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left.

- 112.** 1. Підкресли речення, які утворюють текст «Про казки».

Усі діти люблять казки. Речення виражає закінчену думку. Адже в них стільки цікавого і чарівного! У кінці речення може стояти крапка, знак оклику, знак питання. У кінці речень, які вимовляються з більшою силою голосу, ставлять знак оклику. Спочатку маленьким діткам читають казки дорослі. А коли дітки підростають, то вже самі можуть прочитати про цікаві пригоди людей і тварин.

2. Доведіть одні одним, що підкреслені речення утворюють текст-розповідь.

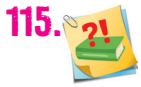

- 113.** У яких ситуаціях ти використовуєш текст-розповідь?

114. Розгадай ребус.

115. Досліді, з якою метою написаний текст.

Крок 1. Прочитай текст.

Усі з вас, звичайно, бачили горобців. Це невеликі птахи, які живуть біля людських осель. Довжина тіла досягає шістнадцяти сантиметрів. А маса — до тридцяти п'яти грамів. Харчуються горобці ягодами, комахами та зернятками. Горобці — корисні птахи.

Крок 2. Як ти гадаєш, для чого автор написав текст?

- а) розповісти про пригоди горобця;
- б) описати горобця так, щоб ми його уявили.

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Текст, у якому когось або щось описано, — це **ТЕКСТ-ОПИС**.

116. Відгадай загадку.

Знаю я ознак доволі:	всякий опишу предмет.
розмір, форма, запах, колір.	Тож у тексті — фокус-покус —
Хутко з них складу букет —	чарівник покаже ... .

Ніна Колодяжна

1. Прочитайте текст. Доберіть заголовок. Як ви гадаєте, — це опис чи розповідь? Чому?

Чи знаєте ви, хто такий щедрик (в')юрок)? Це малесен(ь)ка красива пташка, яка дуже гарно співа(')є. Під час співу самці розпускают(ь) крила та хвіст. Пір(')я у щедрика яскравого кол(йо/ьо)ру. Ці пташки гніздяться парами у скверах та парках.

2. Спиши чотири послідовно записаних речення.

Blank handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left and diagonal blue lines for slanted writing.

3. Переглянь відеоролик. Послухай пісню щедрика.

118.

Доберіть із довідки слова так, щоб вийшов опис сороки. Прочитайте утворений текст.

У сороки пір'я ... та ... кольорів. У птаха ..., ... дзьоб, крила середньої довжини, лапи ... й відносно довгі. Сороки розумні, кмітливі птахи, живуть ... . Сорока вміє відтворювати голоси всіх пернатих.

Слова для довідки: чорного, червоного, білого, вигнутий, довгий, гострий, прямий, тонкі, товсті, поодинці, зграями.

119.

Запиши речення, яке можна використати для опису твоєї улюбленої пташки.

Blank handwriting practice lines with a vertical pink margin line on the left and diagonal blue lines for slanted writing.

120.

Пригадай ситуації, коли ти використовуєш текст-опис.

* https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_Ch4-s40

БУДОВА ТЕКСТУ

121. Вправа «Квест».

1. Обведи зазначені букви.
2. Склади із них слово.

по ом ми шл ж пам'ятка

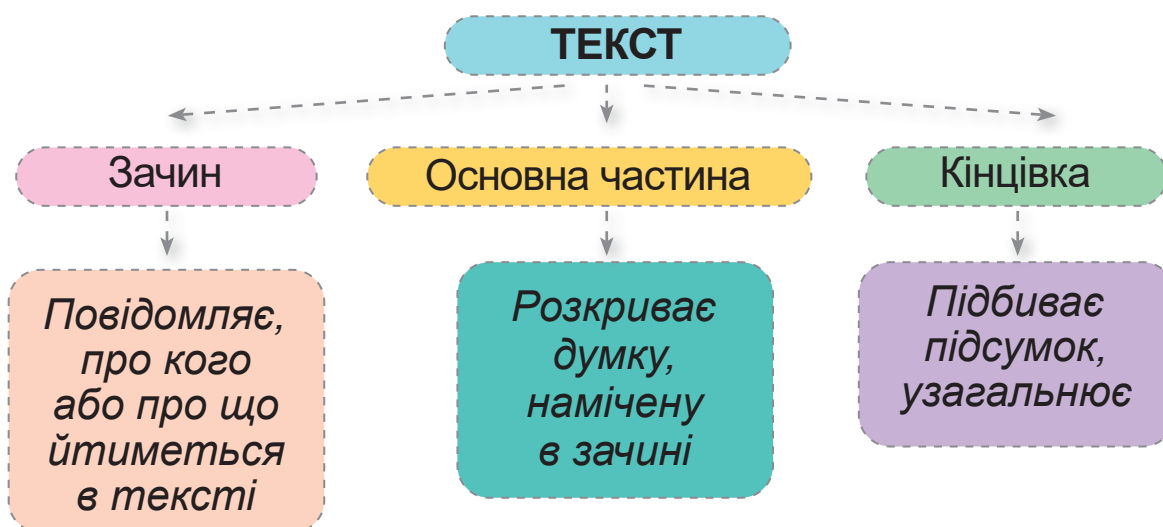

Побудуй звукову модель слова.
Запам'ятай його вимову та написання.

п'омілка

122. Розглянь, з яких частин складається текст.

Пам'ятай! Кожну частину тексту пишемо з нового рядка — **абзацу**.

123. 1. Прочитай українську народну казку.

Жили собі в одному лісі дві білочки. Одна з них увесь день працювала, а друга цілими днями тільки розважалася.

Минуло літо. Після дощової осені настала холодна зима. Сидить собі в тепленькому дуплі працююча білочка, а лінива — у голоді та холоді. Прийшла друга білочка до першої й попросила порятунку. Працююча білочка допомогла лінивій. Соромно стало їй.

Наступного літа лінива білочка теж трудилася, про зимові запаси дбала.

2. Зроби завдання на вибір.
  - Прочитай і підкресли зачин. Що в ньому повідомляється?
  - Прочитай і обведи основну частину. Що цікавого ти дізнався / дізналася про білочок?

3. Це текст-розповідь чи текст-опис? Чому ви так гадаєте?

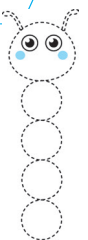
4. Спиши або кінцівку тексту.

Handwriting practice lines consisting of a vertical pink margin line on the left, followed by several columns of blue slanted lines, and horizontal blue lines across the top and bottom of each column.

124. Напиши одне речення, яке ти можеш використати для зачину.

Handwriting practice lines consisting of a vertical pink margin line on the left, followed by several columns of blue slanted lines, and horizontal blue lines across the top and bottom of each column.

125. З яких частин складається текст? Закресли «зайві» слова.
Зачин, спонукання, опис, основна частина, крапка, кінцівка.

Урок розвитку мовлення «Чудовий день»

126. 1. Розгадай ребус.

2. Що ви знаєте про цю комаху? Чи бачили в природі джмелів? Розкажіть одне одному.

3. Переглянь відеоролик.

127. 1. Прочитай.

Пригоди джмелика

Якось джмелик помітив своє віддзеркалення в крапельці роси. «Який чудовий день!» — продзижчав радісно.

Потім здійнявся у небо. Внизу виднівся садок із саджанцями й дзюркотів струмочок.

Джмелик опустився до струмочка. І побачив дзвіночок. Сів на нього. Але квітка не витримала важкої

для неї комахи. І вона пригнулася до землі.

Джмелик зістрибнув на траву, засміявся. Який прекрасний світ!

Олена Скуловатова

2. Користуючись текстом, дай відповіді на запитання.

1. У чому джмелик помітив своє віддзеркалення?
2. Що радісно продзижчав джмелик?
3. Куди здійнявся джмелик?
4. Що Джмелик побачив унизу?
5. На яку квітку всівся джмелик?
6. Який настрій був у джмеля?

128. Який день ти вважаєш найкращим для себе? Чому?

* https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_Ch4-s43_1

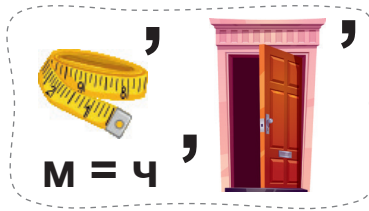
** https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_Ch4-s43_2

129.

Розгадай ребус.

четвер

четвѐр

130.

Досліді, як можна удосконалити текст.

Крок 1. Прочитай текст.

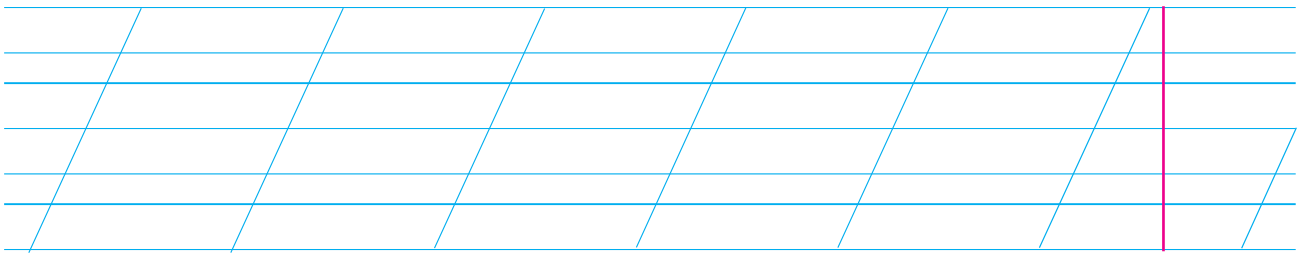
Щорічно в третій **четвер** травня українці святкують День **вишиванки**. У **четвер** дорослі та діти вдягають **вишиванки**. Адже **вишиванка** — це символ нашого народу.

Крок 2. Що потрібно зробити, щоб уникнути повторів у тексті?**Крок 3.** Заміни виділені слова. За потреби користуйся словами для довідки.**Слова для довідки:** цього дня, вишиті сорочки, вони.**Пам'ятай!** У тексті потрібно уникати повторів однакових слів.

131.

1. Добери заголовок до тексту попередньої вправи.
2. Спиши удосконалений текст. Підкресли слова, які допомогли уникнути повторів однакових слів у сусідніх реченнях.

Blank handwriting practice lines for the student to write the improved text.

132. 1. Прочитай українську народну казку. Встав слова, щоб уникнути повторів. За потреби користуйся словами для довідки.

Бджола рятує гусці життя

Одного разу паслася гуска на березі ріки. Вона побачила бджолу.

пила із квітки мед. Тоді захотіла птаха дзьобом роздавити .

Побачила це .

Стала проситися, обіцяла колись стати у пригоді. Пішла гуска, скубе траву, аж дивиться, — біжить лис. Злякалася вона. Але підлетіла до лиса, вжалила в самий ніс. Та й полетіла. А лис як скочить у луги, то й слід за ним пропав.

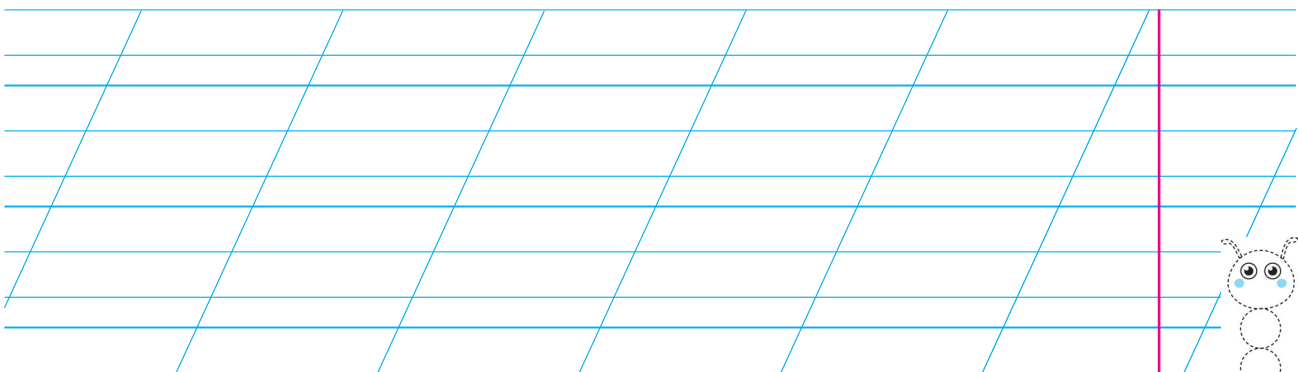

Так бджола врятувала гусці життя.

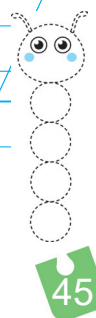
Слова для довідки: гуска, бджола, вона, птаха, комаха.

2. Як ти гадаєш, чого навчає нас казка?
3. Обведи: ● основну частину; ● кінцівку.

133. Розглянь малюнок. Запиши, як по-різному можна назвати дитину, щоб уникнути повторів.

134. Для чого потрібно уникати повторів?

135. Закресли букви, які повторюються.

Н у а у а у у д у у о у у б у у р а у ц н і у у ч

на добраніч

на добраніч

136. 1. Прочитай. Пронумеруй абзаци так, щоб утворився текст.

У своєму ліжечку лежала мишка. Вона мріяла про щось приємне. Небо щомиті темнішало. Зірки все яскравіше мерехтіли, перемигуючись між собою.

Настала ніч. На небі спалахували зірочки. Золотий місяць виблискував на синьому небі. Він то ховався, то виглядав із-за темних хмар.

Солодко спала маленька мишка й усміхалася уві сні.

Ольга Зубер

2. Вибери заголовок до тексту.

а) Доброго ранку, мишко!   б) На добраніч, мишко!

3. Спиши по одному реченню в такому порядку: зачин, основна частина, кінцівка.

Blank handwriting practice lines for copying sentences.

137. Як ти гадаєш, який сон наснився мишці? Опиши сон мишки за поданим початком.

Одного разу мишці наснився дивний сон ...

138. 1. Продовж речення.

● Текст — це ...   ● До тексту можна дібрати ...

2. Складіть діалог на тему «Текст».

ПОВТОРЕННЯ

139. 1. Відгадай слово за підказками.

Перша буква цього слова стоїть перед літерою «ел». Друга буква міститься між «ем» та «о». Третя за порядком в алфавіті — одинадцята. Четверта випереджує літеру «г». П'ята буква стоїть між буквами «зе» та «і».

2. Упиши слово у прислів'я. Запиши.

З ручаїв — ріки, з — знання.

3. Як ти розумієш прислів'я?

140. 1. Добери до поданих слів протилежні за значенням. Визнач, які це частини мови.

початок —	ніч —
гіркий —	йти —
плакати —	лінивий —

Слова для довідки: солодкий, сміятися, день, стояти, працюючий, кінець.

2. Склади та запиши речення з парою слів.

141. Усно доповни рядки слів.

- Іменники: літо, дерево, ... , ... , ...
- Прикметники: веселе, радісний, ... , ... , ...
- Дієслова: бігала, грається, ... , ... , ...
- Числівники: один, п'ять, ... , ... , ...
- Службові слова: у, на, ... , ... , ...

142. 1. Прочитай народні прислів'я та прикмети. Як ти їх розумієш?

Кидай сани, бери віз та й поїдем по рогіз. Весна багата водою. Весна ледачого не любить. Навесні — сій, восени — збереш.

2. Виконай завдання на вибір.

- Із розповідних речень утвори питальні. Запиши.

Зразок. Весна багата водою. Чим багата весна?

- Зі спонукальних речень утвори розповідні. Запиши.

Зразок. Кидай сани, бери віз та й поїдем по рогіз. Пора кидати сани, брати воза та їхати по рогіз.

143. 1. Прочитай. Що любить письменниця? Розкажи, що любиш ти в Україні?

Люблю зустрічати світанок і милуватися заходом сонця. Люблю мандрувати і повертатися додому. Люблю малювати Карпати, Чорне море, Дніпро, ліси і поля. Бо все це — наша Батьківщина. Бо все це — моя Україна.

Ніна Даценко

2. Який це текст? Чому ти так гадаєш?
3. Чим може похвалитися Україна?

**До нових
зустрічей
у третьому класі!**

вірші, казки, оповідання

вправи-ігри зі словами

тести

літературні дослідження

вправи з люстерком

медіатвори

Струмок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.

Павло Тичина

Умовні позначення

Підготуйся до читання

Послухай текст, переглянь відео

Читай для себе

Дай відповіді на запитання,
проведи дослідження

Читай для когось

Словникова скарбничка

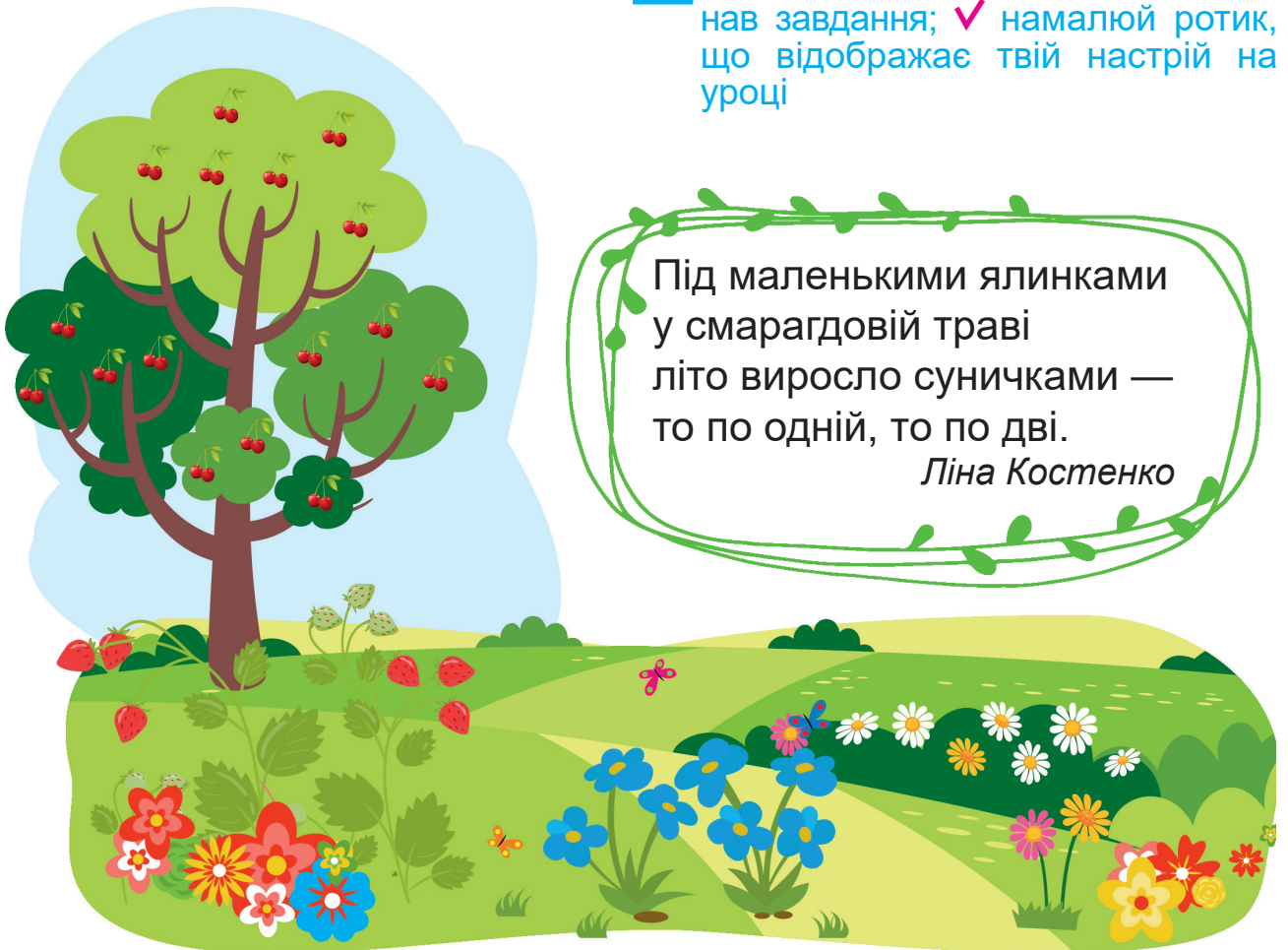
Виконай завдання письмово

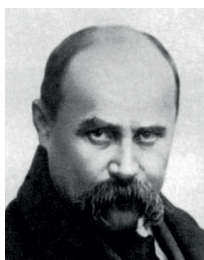
«Ростомір» досягнень та емоцій:

✓ зафарбуй знизу вгору стільки частин «ростоміру», наскільки вдало, на твою думку, ти виконала / виконав завдання; ✓ намалюй ротик, що відображає твій настрій на уроці

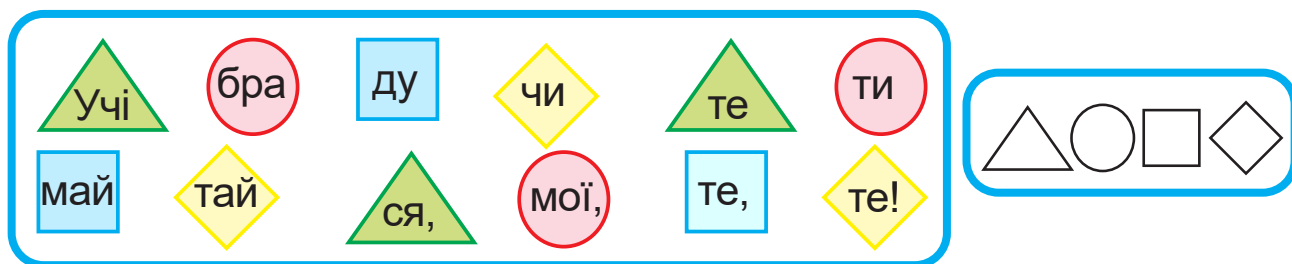
Стежина до Тараса Шевченка

Тарас Григорович Шевченко — поет і художник, гордість і слава України. З дитинства любив малювати. А ще Тарас Шевченко написав багато віршів. Перша збірка поезій мала назву «Кобзар». Згодом і поета стали називати Кобзарем.

«Свою Україну любіть», — заповідав нам Тарас Шевченко.

1. Прочитай склади спочатку в трикутниках, потім — у кружечках і так далі. Запиши вислів.

Handwriting practice lines with a vertical pink line on the right side.

2. Прочитай текст.

ДОРОГІ ШЕВЧЕНКІВСЬКІ МІСЦЯ

Є на Черкащині село Моринці. Воно, можна сказати, нічим особливим не примітне: таких мальовничих сіл у нас не сотні — тисячі. Тим часом про нього знають не тільки повсюди в Україні, а й далеко, далеко за її межами. Адже в Моринцях народився наш великий поет і художник Тарас Шевченко.

Тарасові батьки були безправні кріпаки. Вони жили у великій нужді, тяжко працювали на жорстокого ненаситного пана. І хатина їхня була тісна, підсліпувата, кособока, під обшарпаною вітрами солом'яною стріхою. Але це рідне обійстя лишилося для Шевченка найдорожчим місцем на землі. Бо тут він з'явився на білий світ, тут немовлятком спав у лозяній колисочці, тут зіп'явсь на ніжки і вперше вимовив наймиліше слово «мама»...

Стежина до Тараса Шевченка

Тарасикові ще не виповнилось і двох рочків, як батьки переїхали до сусіднього села — Кирилівки. І вже в Кирилівці хлопчик прожив майже чотирнадцять літ. На все життя зберіг Шевченко найтеплішу пам'ять про рідні батьківські пороги. «Ось стоїть переді мною, — згадував він, — наша бідна, стара біла хата з потемнілою покрівлею і чорним димарем, а на причілку яблуня з червонобокими яблуками, а довкола яблуні — квітник...».

Ще проникливіше писав поет про це в листі до свого брата Микити: «Всяку ніч тільки й бачу во сні, що тебе, Кирилівку та рідню... прокинусь — заплачу».

Від дня народження Тараса Шевченка минуло багато років, а люди їдуть і їдуть на Черкащину вклонитися дорогим шевченківським місцям.

Анатолій Григорук

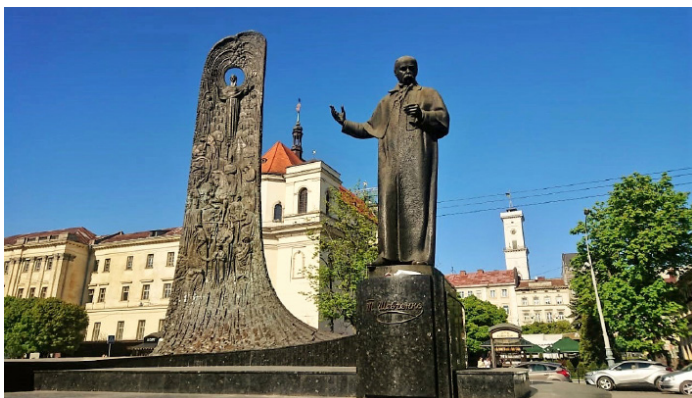
- Яким було дитинство Тараса?
- Ким були його батьки?
- Які спогади про рідне село залишились у хлопчика?
- З'єднай лініями частини речень.

Тарас Шевченко народився
Збірка віршів поета має назву
Батьки Тараса були

«Кобзар».
кріпаками.
в селі Моринці.

- **Попрацюйте разом.** Розгляньте фото. Проведіть дослідження «Пам'ятники Кобзареві».

У Львові
Фото UA.IGOTOWORLD.COM

У Вашингтоні
Фото Керол М. Гайсміт

- Досліди, у яких містах і селах встановлено пам'ятники Кобзареві.

Стежина до Тараса Шевченка

3. Швидко прочитай склади за таблицею.

	а	о	у	и	і	е
взд	взда	вздо	взду	взди	взді	взде
вкл	вкла	вкло	вклу	вкли	вклі	вкле
впр	впра	впро	впру	впри	впрі	впре
всм	всма	всмо	всму	всми	всмі	всме

4. Прочитайте вірші Тараса Шевченка.

- Сонце гріє, вітер віє
з поля на долину,
над водою гне вербою
червону калину;
на калині одиноке
гніздечко гойдає, —
а де ж дівся соловейко?
Не питай, не знає.

Тарас Шевченко. Автопортрет. 1840

5. Допиши назви дій за віршем.

Сонце — _____

Вітер — _____

- Сонце заходить, гори чорніють,
пташечка тихне, поле німіє,
радіють люди, що одпочинуть,
а я дивлюся... і серцем лину
в темний садочок на Україну.
Лину я, лину, думу гадаю,
і ніби серце одпочиває.
Чорніє поле, і гай, і гори,
на синє небо виходить зоря.

Тарас Шевченко. Селянська родина. 1843

Стежина до Тараса Шевченка

9. Гра «Незвична математика».

Вінок – нок + р + ші = _____

Київ – їв – и + об + за + ря = _____

10. Прочитай текст.

ВІРШІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

— Розкажи мені, Дмитрику, який же твій дитячий садочок, — просить Дмитрика дідусь Демид.

— А хіба ви не бачили?

— Бачив, та не роздивився як слід, — жартує дідусь.

— Навколо ростуть дерева — вишні, яблуні, груші, тому — садочок. А перед вікнами — пам'ятник Тарасові Шевченку.

— А хто це такий, Дмитрику?

— Наш український поет. Він написав книжку, що зветься «Кобзар». З неї Валентина Сергіївна читала нам:

*Рече та стогне Дніпр широкий,
сердитий вітер завива...*

— Додолу верби гне високі, горами хвилі підійма, — замріяно доказав дідусь.

— Правильно! Ви теж колись у дитячий садочок ходили?

— Не ходив, онучку, бо тоді не було дитячих садочків, але вірші Тараса Шевченка всі знають.

— Дідусю, я так хочу вивчити азбуку і прочитати весь «Кобзар»!

Андрій М'ястківський

- Що зі сказаного дідусем найбільше здивувало Дмитрика?
- Поміркуй і скажи, де дідусь міг ознайомитися з творчістю Тараса Шевченка.
- Чому Дмитрик хоче вивчити азбуку?
- Підкресли речення, у яких є слово *дідусь*.

Стежина до Тараса Шевченка

11. Прочитай слова. Обведи ті з них, які за першими буквами утворили б слово **Шевченко**.

ерудований

шляхетний

обдарований

щирий

культурний

видатний

чесний

емоційний

незалежний

працьовитий

волелюбний

чуйний

особливий

енергійний

товариський

12. Перевір себе.

1. Як звати хлопчика із прочитаного оповідання?

A Матвій

Б Дмитрик

2. Як звати дідуся хлопчика?

A Демид

Б Макар

3. Як звати виховательку Дмитрика?

A Тетяна Сергіївна

Б Валентина Сергіївна

4. Що росте навколо дитячого садочка?

A верба, береза, тополя

Б вишні, яблуні, груші

5. Що хоче вивчити хлопчик?

A іноземну мову

Б азбуку

- Пригадай і запиши назви віршів Тараса Шевченка.

Blank handwriting practice lines for writing the names of poems by Taras Shevchenko.

- **Проведи дослідження.** ● Дізнайся, чи є населені пункти, парки, вулиці, сквери, які названо в честь Тараса Шевченка. ● Чи є пам'ятник (або мурал) Тарасу Шевченку в населеному пункті, де ти проживаєш?

Blank handwriting practice lines for conducting research and writing answers.

Світле Христове Воскресіння, або Великдень, — найголовніша весняна подія для християн. Зі святкуванням Великодня пов'язано чимало традицій. До цього дня печуть паски, розписують або фарбують яйця, прибирають оселю.

Весняні обрядові пісні — **веснянки** й **гаївки**. **Веснянки** співали цілу весну, починаючи від Благовіщення, а **гаївки** виконували тільки під час великодніх свят.

13. Приклади люстерко (дзеркальце) до лінії та прочитай прислів'я. Яка тема їх об'єднує?

.нєдкнпє Вєтвєє — нтнрвє й нтнш |
 Нє кєжєн Вєпнкєнр'є хпїд нє пєкєє
 Нє р'єнє — вєдєє г'є, зє нкєнтє — Вєпнкєнр'є

14. Прочитай веснянку.

НАША ВЕСНА

— Весно, наша весно,
 що ти нам принесла?
 Принесла вам зілля
 дівкам на весілля.
 Принесла квіточки
 дівкам на віночки.
 Вже весна воскресла, воскресла,
 що вона нам принесла, принесла?
 Принесла нам новину, новину.
 Прийдуть хлопці додому, додому.
 Весно, весно, весняночко,
 прийди до нас, паняночко,
 розвій хмари сніговії,
 розбий мости льодовії.

15. Віднови вірш. Установи послідовність рядків.

- прийди до нас, паняночко,
- розвій хмари сніговії,
- Весно, весно, весняночко,
- розбий мости льодовії.

Величне свято

16.

Переглянь відео «Великодні гаївки».

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_12

Який настрій створюють гаївки?

17.

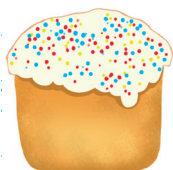
Чи відомі тобі інші великодні традиції? Склади й запиши про них 1–2 речення.

Handwriting practice lines for task 17.

18.

Запиши назву зображення.

Handwriting practice lines for task 18.

19.

Запиши, яке свято відзначають християни за тиждень до Великодня.

Handwriting practice lines for task 19.

- Познач ✓ зображення, що стосується свята за тиждень перед Великоднем. Поясни свій вибір.
- Запиши назву цього свята.

Handwriting practice lines for task 19.

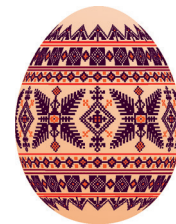
● **Попрацюйте разом.** Розкажіть, чи доводилося вам бути учасниками великодніх святкувань. Поділіться враженнями.

20. Розшифруй і запиши слова. Що їх об'єднує?

каписан
сапичканоч

сапичок
шичокко

--	--	--	--	--	--

21. Прочитай питальні речення за підказками, що є в дужках. Правильно інтонуй речення.

- Кістку господар кинув чи що? (здивовано)
- Що ж із ним робити? Може, погратись? (розгублено)
- Ну що там, зігрілось? Буде з нього курчатко? (пошепки)

22. Прочитайте текст.

ЗАГУБЛЕНА ПИСАНКА

Трапилася ця пригода в передвеликодній вечір. Маленька Катруся сиділа на лавці біля хати й розписувала яєчка. Кошик для освячення вже був готовий. Дівчинка прикрасила його зеленню та квітами, усе туди поклала: і пасочку, яку спекла їй мама, і ковбаску, хрін, трішки масла, шматочок шинки. Лише писаночок бракувало. Ось тепер сиділа й виводила дивні узорі. Завтра вранці вона з батьками понесе найкращий кошочок у церкву, щоб освятити.

Катруся дуже старалася, виводячи узорі на яєчку. Дівчинка не помітила, що писаночка, яку вона щойно розписала, покотилася по лаві й упала в траву, а потім

скотилася з горбочка. Катруся розписала всі яєчка та й пішла в хату, не помітивши, що одного бракує.

Котилась-котилась писаночка і прикотилась до будки, де жив песик Сірий. Та й стукнула в стінку будки. Сірий злякано вискочив. Дивиться, а перед його будкою лежить щось маленьке, кругле і кольорове.

— Кістку господар кинув чи що? — понюхав. — Ні, м'ясом не пахне. Я такого запаху не знаю, напевно, це камінчик, тільки дуже дивний якийсь — кольоровий. Навіщо мені тут камінці перед будкою? Відкочу його до кота Мацика, нехай він морочиться.

Так і зробив. Кіт Мацик мирно спав, скрутившись клубочком біля хати. Снилася йому мишка, ніби він грався з нею, а вона від нього втікала. Раптом відчув: щось муляє його в лапку. Прокинувся Мацик і бачить, що біля лапки наче яєчко лежить. Та якесь дуже кольорове. Такого кіт Мацик не бачив, коли заходив у курник.

— Що ж із ним робити? Може, погратись? Мишки все одно немає. Пограюсь яєчком.

Почав кіт лапками яєчко котити туди-сюди, туди-сюди. Наче з мишкою грається. Та швидко ця гра Мацикові набридла.

— Ні, мишка таки краще. Вона жива і так кумедно втікає, а це що? Воно лише котиться і все. Піду я, мабуть, мишку впіймаю, а яєчко до курей віднесу. Напевно, це вони його загубили.

Прикотив Мацик яєчко до курочок:

— Ось тримайте, кури. Це ви десь загубили.

Розквоталися кури, позбігались дивитися, що ж це таке котик прикотив. Якесь мальоване, чудернацьке.

— Це твоє, Рябенька, — сказав упевнено півник. — Ти також така, наче розмальована. Бери і висиджуй.

— Так-так-так, твоє, твоє, — заквотали кури.

Що ж тут удієш? Сіла Рябенька на яєчко. Сидить, сидить, а воно холодне. До півночі сиділа. А кури довкола запитують:

— Ну що там, зігрілося? Буде з нього курчатко?

Просиділи кури над яєчком до ранку й очей не стулили.

На світанку полинули із церкви звуки великодніх дзвонів. Вони звіщали про початок великого свята і закликали людей до храму на освячення.

— Великдень! Великдень! — загуло на подвір'ї. Тепер усі здогадалися, що то було за яєчко мальоване: і песик Сірий, і кіт Мацик, і курочки з півнем.

Зібрались вони біля порога хати з писанкою. Чекали свою господиню, яка завжди годувала й доглядала їх. І коли Катруся з батьками виходила з кошачком, щоб іти в церкву, урочисто віддали їй мальоване яєчко.

— Дякую, мої любі. Саме цієї писаночки мені бракувало. Я шукала її весь ранок. Тепер освячу писанку в церкві й розділю між вами. Ви її врятували.

Катруся поклала писанку в кошачок і понесла до церкви. А згодом усі мешканці двору скуштували свячену писанку. Вони були дуже горді й щасливі, що її врятували.

Ірина Мацко

23. Познач назву жанру прочитаного твору.

казка

вірш

оповідання

● Обведи слова, якими ти описав би / описала б твір.

цікавий

смішний

захопливий

нудний

страшний

незрозумілий

повчальний

пізнавальний

реалістичний

- Коли відбувалися описані події?
- Назви дійових осіб казки.
- Як Катруся готувалася до Великодня?
- Що вона поклала в кошачок?
- Як писанка опинилася біля будки Сірого?
- Що уявляв Мацик, коли побачив писанку?
- Чому півник віддав писанку Рябенькій?
- Як Катруся подякувала мешканцям двору?

Величне свято

- З'єднай назви та клички персонажів.

кіт	•	•	Сірий
песик	•	•	Рябенька
курочка	•	•	Мацік

- Установи послідовність подій у тексті.

- Песик відкотив писаночку котику.
- Дівчинка не помітила, як писаночка покотилася.
- Курочки прикотили писаночку до Катрусі.
- Катруся сиділа на лавочці і розписувала яєчка.
- Писаночка прикотилась до песикової будки.
- Котик прикотив яєчко до курочок.

- Склади і запиши два запитання для Катрусі.

- Попрацюйте разом.** Розгляньте малюнки. Перекажіть за ними зміст казки.

24.

Послухай казку Ірини Мацко
«Загублена писанка».

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_13

- Попрацюйте разом.** Поміркуйте і скажіть, що сталося б, якби тваринки не знайшли писанку. Придумайте кінцівку казки.

Перевір свої знання за розділом «Весна, весна-весняночка»

- Яка назва прочитаного розділу?
- З яких тем він складається?
- Хто автор вірша «Сонце заходить, гори чорніють...»?
- Запиши, якими образними висловами збагатилося твоє мовлення.

Blank handwriting practice lines for the first question.

- Добери до поданих слів слова-ознаки, за допомогою яких можна описати весну.

Небо (яке?) _____

Трави (які?) _____

Повітря (яке?) _____

Квіти (які?) _____

25.

Запиши українські великодні символи.

Blank handwriting practice lines for the 25th question.

- **Проведи дослідження.** Що ти знаєш про символи Великодня у Європі й Сполучених Штатах Америки?
- **Попрацюйте разом.** Створіть лепбук «Великодній передзвін».

КАЗКИ МАЛЕНЬКІ, А РОЗУМУ В НИХ БАГАТО

Українські народні казки

Казка — це народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події. З казками ознайомлюємося ще тоді, коли й говорити добре не вміємо. Дійові особи казок вчать нас бути добрими, сильними, чесними, сміливими. Улюблені казкові герої перемагають зло, карають хитрих, лукавих.

26. Навчися швидко читати слова. Правильно наголошуй їх, коли читатимеш казку.

роззявити
пóрпатися
шмигну́ти

спра́га
наре́шті
вчині́лося

27. Швидко прочитай склади за таблицею.

	а	о	у	и	і	е
пш	пша	пшо	пшу	пши	пші	пше
вг	вга	вго	вгу	вги	вгі	вге
вд	вда	вдо	вду	вди	вді	вде
вж	вжа	вжо	вжу	вжи	вжі	вже

28. Розшифруй і запиши слова.

качсили
ньпіве

солічок
кзака

29. Послухай казку.
https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_14

- Назви дійових осіб казки.
Чи вдалося півневі перехитрити лисицю?

30. Прочитай українську народну казку.

ХИТРИЙ ПІВЕНЬ

Півень, тріпочучи крилами, злетів на пліт і почав на все горло кукурікати. Із сусіднього лісочка підкралася лисичка.

— День добрий! — гукнула вона. — Почула, як ти гарно кукурікаєш. Чудовий у тебе голос. Тільки не знаю, чи вмієш ти так співати, як співав твій батько.

— А як же співав мій батько?

— Він на одній нозі ходив по плоту і, заплющивши одне око, так гарно кукурікав що й ну...

— І я зможу! — сказав півень, випрямився, заплющив око і почав кукурікати.

— А чи зможеш ти стояти на одній нозі і, заплющивши очі, співати?

— Зможу! — крикнув півень.

Та тільки заплющив він очі, як лисиця підскочила і схопила його.

Понесла лисиця його в ліс і хотіла вже з'їсти, а він і каже:

— Твоя мати не так робила!

— А як же вона робила? — спитала лисиця.

— Схопивши півня, вона, перш ніж розірвати його, мала звичку співати.

— Я вся вдалася в матір! — промовила лисиця. Заплющивши очі, вона почала щось шепотіти. Півень тільки цього й чекав: змахнув крилами, злетів і сів на дерево.

— Ось тобі й маєш, півень мене перехитрив, — облизавшись, промовила лисиця, зітхнула і голодна подалася в ліс.

- Хто з дійових осіб безтурботний і довірливий, а хто — підступний і хитрий?
- Дуже стисло розкажи сусідці / сусіду в класі про те, як півень зумів врятуватися, і вислови своє враження від прочитаного твору.
- Відшукай у тексті найдовше слово. Із його букв склади нові слова.

31. Установи послідовність подій у тексті.

- Тільки він заплющив очі, як лисиця схопила його.
- Лисиця захотіла почути, як співає півень.
- Зітхнула лисиця і голодна подалася в ліс.
- Півень злетів на пліт і почав кукурікати.
- Із сусіднього лісочка підкралася лисичка.

- З якої частини тексту (зачину, основної частини чи кінцівки) ти дізнався / дізналася, як співав батько півня?
- У якій частині казки лисичка визнала, що півень її перехитрив?

● **Попрацюйте разом.** Обговоріть, на скільки частин можна поділити текст казки. Доберіть заголовки до кожної частини. Міркуйте так:

У першій частині йдеться про ... Її можна назвати «Зустріч півня з ...».

У другій частині йдеться про ... Її можна назвати «...» .

У третій частині йдеться про ... Її можна назвати «...» .

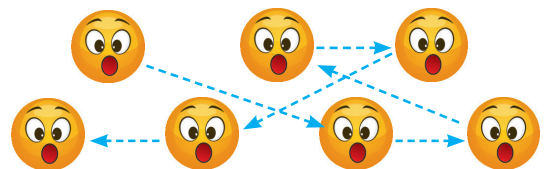
32. Запиши заголовки до частин тексту за підказками посібника.

Частина 1.	
Частина 2.	
Частина 3.	

33. Пройди плутанку та прочитай скоромовку.

Обережний до нори

ніс. вечерю хитрий лис

Збагачуй своє мовлення. Про кого так кажуть?

Хитрий як лисиця.

І на хитру лисицю капкан знайдеться.

Дивиться лисицею, а думає вовком.

Кожен народ має свої казки. Ми з вами ознайомимося з казками народів Європи. Цікаво, що інколи в казках різних країн трапляються схожі сюжети, однакові чи подібні персонажі.

34. Швидко прочитай склади за таблицею.

	а	о	у	и	і	е
мл	мла	мло	млу	мли	млі	мле
зл	зла	зло	злу	зли	злі	зле
шкр	шкра	шкро	шкру	шкри	шкрі	шкре
нтр	нтра	нтро	нтру	нтри	нтрі	нтре

35. Прочитай швидко.

заєць	лисичка	ведмідь
ворона	вовк	лось
білочка	сорока	коза

● Пригадай назви казок, у яких ці тварини були дійовими особами.

36. Прочитай німецьку народну казку.

ПУХКЕНЬКИЙ МЛИНЕЦЬ

Жили-поживали три бабусі. Якось їм дуже захотілося поласувати пухкеньким млинцем. Отож вирішили спекти. Одна бабуся принесла яйце, друга — молоко, а третя — борошно й олію. Господині швиденько змісили тісто й поставили в розжарену пічку. Коли млинець став пухкеньким і рум'яним, то несподівано потягнувся на пательні, звисився через край і — втік! Бабусі від подиву аж оторопіли.

Швидко-швидко вузькою стежиною млинець покотився до лісу. Коли це назустріч — зайчик.

— Агов! Пухкенький, ану, стій! — крикнув вухань. — Зараз тебе з'їм!

— Я від трьох бабусь утік, — усміхнувся млинець. — То не-
вже від зайчика-побігайчика не наважуся?

І помчав далі. Не встиг далеко відкотитися, аж назустріч —
вовк:

— Агов! Пухкенький, зачекай! Зараз тобою пообідаю!

— Я від трьох бабусь утік і від побігайчика! — весело крут-
нувся навколо сіроманця мандрівник. — То невже вовка-зубаня
злякаюся?

І покотився. Аж ось на стежині коза мекає:

— Агов! Пухкенький, ану, стій! Хочу скуштувати тебе!

— Я від трьох бабусь утік, і від побігайчика, і від зубаня! —
сміється-заливається млинець. — Невже від кози-дерези не
сховаюся?

І, перестрибуючи пеньочки та горбочки, покотився далі. Рап-
том на дорогу вибіг кінь.

— Агов! Пухкенький, зупинися! — заіржав гривастий. — За-
раз тебе з'їм!

— Я від трьох бабусь утік, і від побігайчика, і від зубаня, і від
дерези! Невже від коня-топтуна не наважуся?

І покотився далі. Аж назустріч дикий кабан мчить і вищить:

— Ані руш із місця, пухкенький! Хочу тобою поласувати!

— Я від трьох бабусь утік, і від побігайчика, і від зубаня,
і від дерези, і від топтуна! — сміється веселун. — Невже від
вепра-хрюкана не наважуся?

І помчав далі. Котиться мандрівник, навколо озирається. Аж
назустріч — троє малюків. Бідолашні цілий день гриби збирали,
потомилися та зголодніли.

— Млинчику, зачекай, будь ласка! У нас за цілий день крихти
в роті не було!

І тоді млинець заскочив дітям у кошик і дозволив себе з'їсти.

Казки народів Європи

- Який народ склав цю казку?
- До якої української народної казки вона подібна?
- Хто головна дійова особа казки?
- Перелічи, які дії виконував пухкенький млинець.
- Яка вдача була у млинця?
- Поміркуй, як по-іншому можна назвати казку.
- До якого епізоду казки намальовано ілюстрацію?
- Прочитай і підкресли рядки цього епізоду.

37.

Обведи слова, якими ти можеш описати казку.

повчальна

пізнавальна

цікава

смійшна

нудна

страшна

незрозуміла

реалістична

захоплива

- Запиши назви тварин, яких зустрів млинець.

Blank handwriting practice lines for writing the names of animals.

- Склади і запиши власну кінцівку (1–2 речення) казки.

Blank handwriting practice lines for writing the ending of the story.

38.

Підкресли риси характеру, властиві головному героєві: веселий, дотепний, серйозний, жадібний, сердитий, байдужий, щирий, загадковий, сумний, непосидючий, кмітливий, добрий, вередливий, хитрий.

- Проведи дослідження. Порівняй, яких тварин зустрічали млинець у німецькій казці, а колобок — в українській.

39. З'єднай слова-навпаки.

малюк	• •	далеко
близько	• •	радісні
засмучені	• •	велетень

40. «Набери» номер 567184239, прочитай і запиши прислів'я.

1 — во	4 — а	7 — сло
2 — потім	5 — Спер	8 — зваж,
3 — ска	6 — шу	9 — жи.

41. Прочитай болгарську народну казку.

ЛИХЕ СЛОВО НЕ ЗАБУВАЄТЬСЯ

Жили собі в лісовій печері маленькі ведмежата з мамою. Якось неподалік того місця один чоловік рубав дрова й помітив, як із кущів вилізла ведмежа й зачепилося за колючу гілку малини. Шкода стало лісорубові бурого малюка, тому взяв на руки й відніс до печери.

Ведмедиця подякувала за доброту та запропонувала:

— Хочеш, станемо друзями?

Чоловік погодився, хоча й боявся хижачки. А згодом звик до неї, і потоваришували по-справжньому. Щоразу, як приходив до лісу, ведмедиця допомагала складати на віз дрова, а тоді домовлялися знову зустрітися біля печери, щоб посмакувати гостинці, які приготували одне одному, та по-приятельськи побесідувати.

А якось чоловік сказав ведмедиці:

— Добра з тебе товаришка, усім подобаєшся, та серцем відчуваю: маєш у вдачі щось лихе.

Лісоруб навіть не подумав, що образить ведмедицю. А бурій так боляче стало, що попросила:

— З усієї сили вдар мене сокирою по лапі, інакше з'їм!

Чоловік розгубився та почав пояснювати приятельці:

— Я не можу заподіяти тобі болю!

А бура знову своє:

— Не вдариш — з'їм!

Бачить чоловік, що ведмедиця не поступиться, то замахнувся й ударив її сокирою по лапі.

Засмучені, розійшлися вони, домовившись, що, як і завжди, побачаться біля печери. Скільки не приходив лісоруб, та подруги більше не зустрічав.

Минуло багато часу, чоловік уже й забув про клишоногу. Коли це випадково побачив її в лісі.

— Здрастуй, ведмедице! — радісно помахав рукою селянин.

— Здрастуй! — упізнала приятеля подруга й люб'язно допомогла скласти на віз дрова.

Лісоруб подякував і хотів їхати, коли це бура й каже:

— Друже, поглянь на мою лапу. Чи знайдеш ушкоджене сокирою місце?

— Ото диво! — вигукнув чоловік. — Ніколи не сказав би, що тут була рана! А я добре пам'ятаю той день, наче все було вчора: дуже хвилювався, що можеш загинути.

— Болюча рана загоїлася, я і сама про неї забула, а те, що ти сказав, пам'ятаю й досі...

Ось так і розійшлися друзі — кожен своєю дорогою. А все могло бути інакше...

- Хто дійові особи в казці?
- Прочитай, як описана перша зустріч лісоруба й ведмедиці.
- Як вони потоваришували?
- За що ведмедиця образилася на лісоруба?

Казки народів Європи

- Прочитай. Як у казці по-іншому називають ведмедицю?
- Чому ведмедиця більше не захотіла дружити з лісорубом?
- Знайди речення, яке передає головну думку казки. Чи може воно бути прислів'ям?

42.

Познач межі слів вертикальними рисками. Прочитай.

Лісорубрубавдрова.

Шкодасталолісорубовібурогомалюка.

Ведмедицяподякувалазадоброту.

Болючараназагоїлася.

- Запиши, як по-іншому в казці названо дійових осіб.

Ведмедиця —									
Лісоруб —									

- Запиши, як ти оцінюєш учинок лісоруба.

Я _____	схвалюю / не схвалюю	_____	вчинок лісоруба,
тому що _____			

- **Попрацюйте разом.** Поміркуйте, як могла б закінчитися казка, якби лісоруб не образив ведмедицю.
- Виконайте завдання на вибір.

- Інсценізуйте розмову лісоруба і ведмедиці.
- Складіть пам'ятку «Як зберегти дружбу».

Перевірте свої знання за розділом «Казки маленькі, а розуму в них багато»

- Пригадай назви українських народних казок.
- Яке прислів'я може бути заголовком української народної казки «Хитрий півень»?

- *Дивиться лисицею, а думає вовком.*
- *На язиці медок, а на серці льодок.*
- *Не хитруй, бо натрапиш на хитрішого.*

- З казками яких народів Європи ти ознайомився / ознайомилася?
- Яке з наведених прислів'їв висвітлює головну думку болгарської народної казки «Лихе слово не забувається»?
  - *Не варто з другом сваритися, бо доведеться миритися.*
  - *Друг-боягуз гірший за лютого ворога.*
  - *Впік мене тим словом, не треба й вогню.*

- Якими прислів'ями збагатилося твоє мовлення?

- **Попрацюйте разом.** Створіть лепбук «Завітала в гості казка».
- Склади тематичну «павутинку».

- **Збагачуй своє мовлення.** Запам'ятай прислів'я.

- Казку прочитав — на крилах політав.
- Поки ледачий байдики б'є, розумний з казок знання бере.

НЕЗАБАРОМ КРАСНЕ ЛІТЕЧКО

Раз, два! Ну й дива!

43. Приклади люстерко (дзеркальце) до лінії, прочитай і відгадай загадку Лесі Вознюк.

у́ждєє у́ іншнє іпірѣ
у́жєіп у́ нжннѹє і
нтівя ітєнєрєд ,інд іппєт
... єрдєш єуєрд мєн

- Поміркуй, що означає слово *лічилка*.

Короткі вірші, які допомагають під час гри визначити ведучого або черговість учасників, називають **лічилками**. Їх промовляють ритмічно, дотримуючись пауз. Розрізняють народні й авторські лічилки.

- Коли промовляють лічилки? З яким настроєм?
- Вибери з ряду слова, близькі за значенням до слова *лічилка*.

Віршик, казочка, лічилочка, скакалочка.

44. Швидко прочитай склади за таблицею.

	а	о	у	и	і	е
ЖМ	жма	жмо	жму	жми	жмі	жме
КН	кна	кно	кну	кни	кні	кне

45. Прочитай виразно.

НАРОДНІ ЛІЧИЛКИ

- Бігла лялька по току
у червонім ковпаку.
Їла цукор і медок.
Вийшов зайчик-корольок.
- Їхав лис через ліс,
поламав п'ять коліс,
треба стати погадати,
скільки грошей йому дати.

Раз, два! Ну й дива!

- Від корча до корча —
курочка-тасурочка,
книш-паляниця,
кому доведеться,
той буде жмуриться.

- Покололо, покотило,
по дорозі волочило.
Сонце, місяць і зірки —
на кілочку вийдеш ти.

46. Віднови народну лічилку.

- скільки грошей йому дати.
- поламав п'ять коліс,
- треба стати, погадати,
- Їхав лис через ліс,

- Роз'єднай слова. Прочитай народну лічилку.

Загорами, залісами
стоїть бочка з пирогами.
Раз, два, три —
то жмурити будеш ти!

- Вивчи одну з лічилок напам'ять.
- Прорекламуй у класі лічилки, які ти знаєш.

47. Склади тематичну «павутинку».

48. Гра «Дешифрувальник». Розшифруй слова.

	А	Б	В	Г
1	Л	И	М	Р
2	а	ч	у	і
3	к	ж	н	в

Код 1: 1а, 2г, 2б, 1б, 1а, 3а, 1б.

Код 2: 3б, 1в, 2в, 1г, 1б, 1а, 3а, 1б.

Код 3: 3в, 2а, 3г, 2б, 1б, 1а, 3а, 1б.

49. Прочитайте авторські лічилки.

- Українець я маленький,
українці — тато й ненька
і маленький брат Тарас.
Тож мерщій лови всіх нас!

Тетяна Строкач

- Чути голоси птахів.
Упізнали співаків?
Раз — ворона.
Два — сорока.
Три — синичка жовтобока.
А чотири — чорний грак.
П'ять — то галасливий шпак.
Шість — маленька трясогузка.
Сім — лелека.
Вісім — гуска.
Дев'ять — качка.
Десять — лебідь.
Пальчики скінчились в мене.
Допоможете, малята,
всіх птахів порахувати?

Тетяна Строкач

- Раз — метелик,
два — жучок,
три — невтомний павучок,
а чотири — бабка спритна,
п'ять — то сонечко привітне,
шість — потішний світлячок,
сім — то джмелик-дивачок,
вісім — бджілка-трудівниця,
дев'ять — мушка-танцівниця,
десять — коник-стрибунець.
Тут лічилочці кінець!

Леся Вознюк

Раз, два! Ну й дива!

50. З'єднай лініями прізвище авторки й початок лічилки.

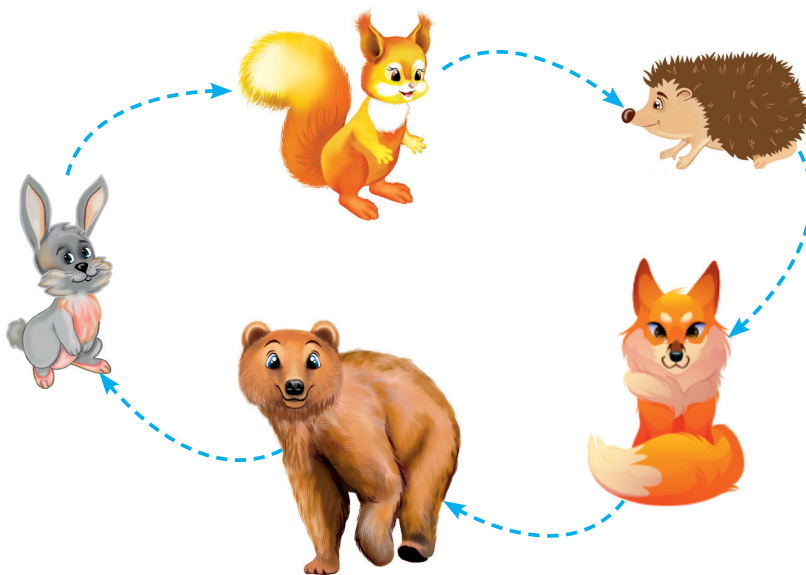
Тетяна Строкач
Леся Вознюк

Раз — метелик
Українець я маленький

• Уяви, що лисичка, білочка, зайчик, їжачок і ведмедик хочуть пограти в піжмурки. Хто буде жмуритися, якщо лічилку промовлятиме зайчик?

- Пригадай авторські лічилки, які тобі доводилося читати раніше.
- **Попрацюйте в парі.** Спробуй з подругою / другом скласти свою лічилку. Запиши.

- **Попрацюйте разом.** Обговоріть, які лічилки доречно використовувати під час рухливих ігор, а які — під час рольових, спортивних. Позмагайтеся, хто знає більше лічилок.

Діти здавна люблять **народні ігри**. Адже гра — це рух. Ігри розвивають вправність, мислення, згуртовують дітей.

51. Перегляньте відео «Українські народні ігри».
https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_15

● У які народні ігри грали діти?

52. Ознайомтеся з народними іграми.

ГОРЮДУБ

Усі стають по двоє — пара за парою. Один — «горюдуб» — попереду на відстані. Він співає:

*Горю, горю, палаю,
кого хочу, спіймаю!
Раз, два, три! Біжить!*

Перша пара біжить до «горюдуба» і, розірвавши руки, намагається обігти його з двох боків і знову з'єднатися. Якщо «горюдуб» когось спіймав, то стає перед ним позад усіх, а хто залишився без пари — стає «горюдубом».

ПАНАС

Одному з дітей зав'язують хусткою очі, ставлять його біля порога й примовляють:

*Панасе, Панасе! На чому стоїш?
На камені!
Що продаєш?
Квас!
Лови курей, та не нас!*

По цьому розбігаються. Якщо «Панас» когось упіймає, міняється з ним ролями.

ВОВК І ЛИСИЧКА

«Вовк», присівши, копає ямку, решта — «лисичка» з «лисенятами» — ходять навколо нього й приказують:

*Тричі, двічі обкружись,
вовку в вічі подивлюсь.*

Потім «лисичка», що йде попереду, перемовляється з «вовком»:

Раз, два! Ну й дива!

— *Вовче, вовче, дай води!*

— *Піди до верби!*

— *Боюся жаб!*

— *Так потопчи!*

Усі починають тупотіти ногами, а «вовк» тим часом намагається спіймати «лисенят».

- У кого мають перевтілитися учасники гри?
- Чи обов'язково дітям одягати рольові костюми для гри?
- Де доречно грати в подібні ігри?
- Ким би ти хотів / хотіла бути в кожній грі?
- Яка із запропонованих ігор тобі найбільше сподобалася? Чому?

● **Проведіть дослідження.** Розпитайте рідних, які народні ігри були популярними в їхньому дитинстві.

● **Попрацюйте разом.** Розучіть одну гру (на вибір).

● Вибери правильну відповідь. Заповни бланк відповідей.

1. У грі «Вовк і лисичка» гравців
А двоє Б багато
2. У грі «Горюдуб» співає / співають
А «горюдуб» Б пара учасників
3. У грі «Панас» Панасові очі
А не зав'язують Б зав'язують
4. Запропоновані народні ігри
А рухливі Б настільні

Бланк відповідей	
1	
2	
3	
4	

53.

● Запиши назви сучасних ігор, які ти найбільше любиш.

54. За кольоровими підказками швидко прочитай слова, близькі за значенням.

радість	еластичний	пробачити
увічливий	перепросити	втіха
гнучкий	шанобливий	мінливий
вибачити	веселоці	люб'язний

55. Прочитай виразно.

МИРИЛКИ

- Дай скоріш мізинчик свій,
зацепи його за мій.
Мізин-мізин-мізинець —
помирив нас. Молодець!
- Битися — не билися,
трохи посварилися,
потім посміялися,
друзями zostалися.

- Коли використовують мирилки?
- Чи доводилося тобі використовувати мирилки?

56. Установи відповідність.

лічилки	●	●	невеличкі вірші, які допомагають відновити дружні стосунки
мирилки	●	●	вислови, які потребують відгадки
загадки	●	●	короткі вірші, які під час гри допомагають визначити ведучого, черговість учасників

57. Склади тематичну «павутинку».

Вживай у своєму мовленні.

У грі пізнаєш друга. У грі не без хитрощів.

58. Роз'єднай слова. Прочитай прислів'я.

Надобрийцвітбджолалетить.

Розцвітає,щомаківцвіт.

Деволошки,тамхлібатрошки.

59. Навчися швидко читати слова.

байдужий

обличчя

розвеселимо́

папороть

поступалася

наповнювалося

60. Прочитайте легенду.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ КВІТИ Й ВЕСЕЛКА

Колись дуже давно на землі панувала люта зима. Усе навколо було білим і змарнілим. Лише на короткий час поступалася зима літу. Але й тоді земля вкривалася хіба що папороттю та мохом. А дерева та кущі — дрібним листячком. Люди були байдужими одні до одних і ніколи не веселилися, не раділи. Адже не знали вони, що таке щастя.

Але одного разу спало на думку матінці Природі змінити світ, зробити його барвистим і гарним. Покликала вона до себе помічників — маленьких лісових духів, і попросила в них поради:

— Як прикрасити цей світ? Як серця людей відігріти?

— Відпусти нас до людей, — сказали лісові духи, — ми подаруємо світові красу. Розвеселимо людей і зробимо їх добрими.

— Але ж ви такі маленькі й беззахисні, — відповіла Природа. — Як же переможете люту зиму, що заморозила людські серця?

— Перетвори нас на квіти, — попросили духи.

Так і зробила Природа. Але всі квіти вийшли в неї безбарвними. Їх зовсім не було помітно серед зимових заметів. І тоді вона збрала всі кольори коштовного каміння й розфарбувала квіти. А залишки фарб хлюпнула в небо — і виникла веселка.

Здивувалися люди. Ще ніколи не бачили вони такого дива ані на землі, ані на небі. Стали люди збирати квіти і роздивлятися.

Краса природи рідної землі

У кожного, хто близько підносив до обличчя квітку, серце наповнювалося теплом і любов'ю.

Відтоді на землю щороку приходять квітуча весна, і люди зустрічають її з радістю.

- Хто вирішив змінити світ?
- У кого питала поради матінка Природа? Що відповіли духи?
- Яким були квіти спочатку? Як вони змінилися згодом?
- Як виникла веселка? Чому здивувалися люди?
- Як люди зустрічають весну? Чому?

61. Обведи слова, якими ти можеш описати легенду.

повчальна	пізнавальна	незрозуміла
нудна	смішна	реалістична
цікава	страшна	захоплива

● Вибери правильну відповідь. Заповни бланк відповідей.

1. Хто вирішив змінити світ?
А Природа Б Фея
2. Кого відпустила Природа до людей?
А ельфів Б духів
3. На кого / що Природа перетворила духів?
А на птахів Б на квіти

Бланк відповідей	
1	
2	
3	

62. Розглянь початки речень. Знайди їх у тексті і прочитай повністю. Пронумеруй речення в такій послідовності, як відбувалися події в легенді.

- Так і зробила...
- Як прикрасити...
- Здивувалися...
- Колись дуже давно...
- Перетвори нас...
- Але одного разу...
- Відтоді на землю...

- Доповни речення (усно).

Люди з радістю зустрічають квітучу весну, тому що...

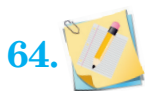

63. Прочитай вірш.

КВІТИ

Подивіться — навкруги
розмальовані луги.
Візерунки кольорові
дарять пахощі медові.
Каже бджілка: «Час летіти,
розцвіли барвисті квіти».

Леся Вознюк

64. Познач ✓ настрій вірша Лесі Вознюк «Квіти».

сумний

веселий

мрійливий

журливий

жартівливий

піднесений

- У якому темпі його потрібно читати?

- **Попрацюйте разом.** Обговоріть, чи може вірш «Квіти» бути продовженням легенди «Як з'явилися квіти й веселка».

65. Установи відповідність між словами-римами.

луги

кольорові

квіти

летіти

навкруги

медові

Запам'ятай кольори веселки.

Ч**а**пля **О**біцяла **Ж**абці **З**'їсти **Г**арний **С**тиглий **Ф**рукт.

Ч**и**й **О**лівчик **Ж**вавий **З**ранку **Г**рає **С**трунами **Ф**онтану?

- Склади свій вислів, за яким можна вивчити кольори веселки.

Краса природи рідної землі

66. Прочитай і доповни чистомовки.

Ла-ла-ла — весна до нас
Лі-лі-лі — квітнуть квіточки
Ло-ло-ло — радість, сонце і
Ле-ле-ле — ластів'яточко

67. Приклади люстерко (дзеркальце) до лінії та прочитай речення.

А дзеркальце в мене є
І воно мені дуже
любше, ніж іграшки
і книжки.

68. Прочитай швидко. Розрізняй слова.

Ластівка, ластівочка, ластів'ята, ластів'ячий.

69. Прочитай оповідання.

ОН ЯК БУВАЄ

Андрійко дуже зрадив, коли над вікном, що виходило на балкон, ластівки облюбували собі куточок під домівку. Він не раз спостерігав, як пташки у дзьобах звідкілясь носили болото, соломінки і, немов справжні муляри, будували собі овальне гніздечко.

Щоранку хлопчик прокидався від голосного ластів'ячого щебету. Вибігав на балкон і радісно вітався:

— Доброго ранку, ластівочки!

І пташки ніби розуміли його мову, бо ще голосніше співали.

Одного разу, коли мати поралася на кухні, а батько пішов до магазину, Андрійко вийшов на балкон. Здивувався, що вже не чути пташок. Потім пригадав, як кілька днів тому тато казав, що скоро в гнізді будуть маленькі ластів'ята. Почав допитуватися

в нього, чи можна буде їх побачити. Тато запевнив, що пташенята самі виглядатимуть із гнізда. Тепер же треба менше бувати на балконі, щоб не лякати їхніх батьків.

— А що, коли я зазирну в гніздо? Це ж зовсім невисоко. І якраз птахів немає, мабуть, полетіли кудись. Що там у гнізді? Може, вивелися маленькі ластів'ята? — подумав Андрійко.

Він швиденько виніс стілець, став на нього і рукою торкнувся гнізда. Аж раптом звідти з відчайдушним криком вилетіла ластівка. Хлопчик з переляку ледве не впав зі стільця. Десь узялася ще одна птаха — і закричали, затужили вони на весь білий світ. Андрійкові злізти б зі стільця, піти геть. Однак цікавість перемогла, як це часто з ним бувало. Він став навшпиньки, дотягнувся до гнізда і хотів засунути в отвір пальці. Та ластів'яча хатина раптом відірвалася від стіни і впала долі.

Хлопчик кинувся до понівеченого гнізда і злякано закричав: — Ой мамочко, таточку, рятуйте-е-е!

На лемент прибігла з кухні мати, з'явився захеканий батько. Обоє осудливо дивилися на Андрійка, а той плакав гіркими сльозами над побитими пташиними яєчками.

Чи не вперше його ніхто не втішав.

Микола Магера

- Коли відбувалися описані події?
- Де ластівки облаштували гніздечко?
- Як Андрійко вітався з ластів'ятами?
- Познач ✓ свої емоції після читання твору.

70.

Яке запитання ти поставив би / поставила б авторіві тексту?

Краса природи рідної землі

- Поміркуй та запиши, чому Андрійка цього разу ніхто не втішав.

- Як ти розумієш виділене речення?
- Чи можна чіпати пташині гнізда? Чому?
- Поясни вислови: *відчайдушний крик, став навшпиньки, затужили на весь білий світ, впала долі, понівечене гніздо.*
- Розкажи про своє ставлення до вчинку хлопчика. Висловлюй свої міркування за зразком:
Так (ні), я схвалюю (не схвалюю) вчинок Андрійка. Я вважаю, що ... тому що .... Наприклад, ... Отже, ... (зроби висновок).
- **Попрацюйте разом.** Обговоріть, який інший заголовок можна дібрати до прочитаного оповідання. Обґрунтуйте свої міркування.
- Прочитай частину твору, яка тебе найбільше схвилювала.
- Уяви, що тобі випадково довелося стати свідком вчинку Андрійка. Продовж думку: *Одного разу в мене була можливість ...*

71. Запиши свій заголовок до тексту.

Вживай у своєму мовленні.

Природа одному мати, а другому — мачуха.
Земля найбагатша, вода найсильніша.
Поле бачить, а ліс чує.

75. **Попрацюйте в парі.** Прочитайте текст.

МАЛЕНЬКА МУРАХА

Якось Петрусь із Мишком гуляли в садку й натрапили на мурашник. Височенний такий, аж не віриться, що його збудували дрібненькі комашки.

— Ого який великий, — сказав Петрусь. — А мурашки дужі які, подивись.

— Та де там великий? Які дужі? Їх ледве видно! — заперечив Мишко. Він завжди заперечував щось Петрусеві, аби показати, що більше знає.

— А ця! Подивися, білу подушечку тягне. І бачить, куди треба тягнути, — дивувався Петрусь.

— Теж мені подушка, не більша за зернину. Та менших комах, ніж ці, й не буває. Та й очей в них немає, — не вгавав Мишко.

Саме тут якась із мурах залізла Мишкові під штани і так куснула, що він аж підскочив.

— Ого, як гризнула! — скрикнув Мишко.

— Та де там, — усміхнувся Петрусь. — Мурахи такі маленькі, що в них і зубів немає.

Василь Шкляр

76. Познач ✓ жанр прочитаного твору.

казка

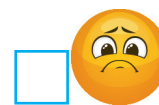
вірш

оповідання

- Запиши імена головних персонажів твору.

--	--	--	--	--	--	--	--

- Познач свої емоції після читання твору.

- Прочитай частину твору, яка найбільше сподобалася другу / подрузі.

Канікули! Канікули! Нам оглянутись ніколи!

- Як звали хлопчиків?
- Розкажи про спостереження хлопчиків за мурахами. Якою вида-лася мураха Мишкові спочатку і згодом? Чому?
- Чому Петрусь кепкував із Мишка?
- Чи доречне тут прислів'я «У страху очі великі»?

77.

Запиши по одному запитанню:

◆ Петрусеві

◆ Мишкові

◆ авторів оповідання

- **Попрацюйте разом.** Доберіть свій заголовок до оповідання.

Поміркуй, коли так кажуть.

Старається, як мурашка.

Тягне, як мурашка.

Цікаво знати!

У світі майже стільки видів мурах, скільки видів птахів.

Мурахи сплять до 3–4 годин на добу переривчастим сном.

Мураха може підняти вантаж приблизно в 100 разів важчий від власної маси.

Робочі мурахи живуть до 3 років, а мурашина королева може царювати близько 30 років.

Мурахи здатні утворювати зі своїх тіл «живі мости» для подо-лання водних або рослинних перешкод.

78. Швидко прочитай склади за таблицею.

	а	о	у	и	і	е
ґр	ґра	ґро	ґру	ґри	ґрі	ґре
зґр	зґра	зґро	зґру	зґри	зґрі	зґре
вч	вча	вчо	вчу	вчи	вчі	вче
вш	вша	вшо	вшу	вши	вші	вше

79. Прочитай текст.

НАЙКРАЩИЙ ДЕНЬ ЛІТА

— Іванко, прокидайся. До тебе прийшли, — до кімнати зайшла мама.

Дівчинка солодко потягнулася і подивилася на двері:

— Хто так рано прийшов?

— Краще тобі самій подивитися, — усміхнулася матуся.

Іванка злізла з ліжка і попрямувала до вітальні. Там на неї вже чекали бабуся з дідусем, яких вона не бачила цілий рік.

Дівчинка відразу побігла обійматися, оскільки дуже скучила за ними.

— Нарешті ви приїхали! Мені стільки всього потрібно вам розповісти!

Цей день мав стати найкращим за все літо. Адже Іванка мала цілий список того, що хотіла зробити разом із дідусем та бабусяю. Але не так склалося, як бажалося. Почалася сильна злива з блискавками на все небо. Надвір вийти було просто неможливо.

— Ні, так нечесно! — заплакала Іванка. — Нам треба на вулицю! Я стільки всього хотіла вам показати.

Бабуся підійшла до неї і провела долонею по волоссю кольору пшениці:

— Маленька наша, не переймайся. Я впевнена, що ми щось вигадасмо. Адже не важливо, де ми є. Головне те, що ми всі разом.

Іванка витерла сльози й усміхнулася:

Канікули! Канікули! Нам оглянутись ніколи!

— Ти маєш рацію. Головне, що я нарешті вас дочекалася.

До самого вечора дівчинка з усією своєю родиною грали в настільні ігри, розглядали старі фотографії, ліпили солодкі вареники з яблуками та ласували різними смаколиками, які привезли дідусь з бабусею. І багато-багато розмовляли. Про все на світі. Адже немає нічого кращого, аніж ділитися емоціями з рідними тобі людьми.

І хоча список Іванки так і залишився лежати в столі, **дівчинка все одно була щаслива. А цей день справді став найкращим за все літо.**

Яна Сінюра

- Як ти розумієш виділені речення?
- Поміркуй і розкажи, яким могло б бути продовження оповідання.

80. Познач ✓ жанр прочитаного твору.

казка

вірш

оповідання

- Обведи слова, якими ти описав би / описала б твір.

цікавий

смішний

захопливий

нудний

страшний

незрозумілий

повчальний

пізнавальний

реалістичний

- Запиши, хто головні герої твору.

--	--	--	--	--	--	--	--

81. Прочитай речення. Якщо висловлювання відповідає тексту, постав знак «+», а якщо ні — «-».

Події відбувалися восени.

У вітальні дівчинку чекали бабуся з дідусем.

Онучка багато хотіла показати бабусі з дідусем.

Бабуся вишивала рушничок.

Канікули! Канікули! Нам оглянутись ніколи!

82. Прочитай речення за підказками в дужках.

О-о-о, канікули? (здивовано)

Ще так довго до канікул... (засмучено)

На канікулах друзі роз'їдуться. (пригнічено)

Нарешті канікули! (радісно)

Ура-а-а, канікули! (захоплено)

83. Установи відповідність між словами-римами.

канікули	•	•	бджолину
школи	•	•	джмелятко
малятко	•	•	ніколи
родину	•	•	ніко́ли

84. Склади тематичну «павутинку».

85. Попрацюйте разом. Прочитайте вірші.

КАНІКУЛИ

Канікули, канікули!
Нам довго спати ніколи —
чекають нас пригоди
великі та малі.
Купаємось, рибалимо
і навіть вищі стали ми.
Корисно на природі —
в бабусі у селі.

Ніна Колодяжна

КАНІКУЛИ

Жасмину кущик світиться
від китичок рясних.

Понюхав легіт* китиці
й вдоволено притих.

Горобчики цвірінькали,
що квітне кущик цей,
бо скоро вже канікули
настануть у дітей.

Як солодко від пахощів!
Цвіте в дворі жасмин.
Скачу собі на radoщах,
до речі, не один, —
канікулам і сонечку
зрадів кудлатий пес.
Нам з другом гарно й сонячно,
і радість — до небес!

Віра Правоторова

*Легіт — легкий приємний вітерець.

86. Познач ✓ настрій віршів.

сумний

мрійливий

жартівливий

веселий

журливий

піднесений

- Що об'єднує ці вірші? Чим вони різняться?
- Чи вважаєш ти, що поетеса звертається й до тебе теж? Якщо так, то підкресли слова, які, на твою думку, спрямовані саме до тебе.
- Як ти любиш проводити дозвілля?
- Де ваша сім'я планує відпочивати влітку?
- У яких куточках України ти хотіла б / хотів би відпочити? Що тобі про них відомо?
- Чи доводилося тобі привозити сувеніри з відпочинку? Розкажи про них.

Перевірте свої знання за розділом «Незабаром красне літечко»

- Як називається прочитаний розділ?
- З яких тем він складається?
- Які лічилки ти запам'ятала / запам'ятав?
- Коли доречно використати мирилку?
- До яких творів розділу вміщено малюнки?
- Упізнай твори за їх початком. Назви авторів.

● *Якось Петрусь із Мишком гуляли в садку й натрапили на мурашник.*

● *Андрійко дуже зрадів, коли над вікном, що виходило на балкон, ластівки облюбували собі куточок під дахом.*

● *Хлопці й дівчата, узявшись за руки, стають у коло, вибирають «царенка» й «царівну».*

- Якими образними висловами, прислів'ями збагатилося твоє мовлення?
- **Попрацюйте разом.** Створіть лепбук «Канікули чекають нас».
- Як ти оцінюєш свою роботу протягом року? Напиши.

87.

«Набери» номер **6987283514**, прочитай і запиши побажання.

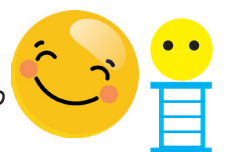
1 — ЧИН
2 — ньО
3 — від

4 — ку!
5 — по
6 — Гар

7 — літ
8 — го
9 — но

Відповіді до завдань (посторінково)

51. Учiтеся, брати мої, думайте, читайте. 55. Вірші Кобзаря. 59. Писанка, писачок, писаночка, кошечка. 64. Лисичка, лісочок, півень, казка. 70. Спершу слово зваж, а потім — скажи. 74. Літо. 76. Лічилки, жмурилки, навчилки. 87. Мурашка. 94. Гарного літнього відпочинку!

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Слова, які називають кількість предметів (числівники).....	6
Слова, які слугують для зв'язку слів у реченні.....	13
РЕЧЕННЯ. ДОСЛІДЖЕННЯ І КОНСТРУЮВАННЯ РЕЧЕНЬ ...	18
Основні ознаки речення.....	18
Розповідні речення.....	24
Питальні речення.....	26
Спонукальні речення.....	27
ТЕКСТ. ДОСЛІДЖЕННЯ І СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ	33
Спостереження за основними ознаками тексту.....	33
Типи текстів.....	37
Будова тексту.....	41
ПОВТОРЕННЯ	47
УРОКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ	5, 12, 20, 30, 43

ЧИТАННЯ

Стежина до Тараса Шевченка.....	51
Величне свято.....	57
КАЗКИ МАЛЕНЬКІ, А РОЗУМУ В НИХ БАГАТО	64
Українські народні казки.....	64
Казки народів Європи.....	67
НЕЗАБАРОМ КРАСНЕ ЛІТЕЧКО!	74
Раз, два! Ну й дива!.....	74
Краса природи рідної землі.....	82
Канікули! Канікули! Нам оглянутись ніколи!.....	87

УДК 811.161.2(075.2)
К77

Кравцова Надія Михайлівна, Савчук Алла Степанівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Навчальний посібник для 2 класу закладів загальної середньої освіти
(у 4-х частинах)

Частина 4

Кравцова Н.

К77 Українська мова та читання : навч. посібн. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти. У 4 ч. Ч. 4 / Н. Кравцова, А. Савчук. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2024. — 96 с.

Цікавий, змістовний навчальний посібник «Українська мова та читання. 2 клас» складається з чотирьох частин. Кожна частина вміщує два розділи: українська мова та читання. Навчальний посібник містить творчі диференційовані, мовно-логічні завдання, різноманітні мовні дослідження, завдання на розвиток мовлення та критичного мислення. Дітям сподобаються цікаві казки, оповідання, вірші, вирішення життєвих ситуацій. У посібнику особлива увага приділяється вправам для групової роботи, самооцінювання. У захопливій формі діти матимуть змогу вивчати українську мову.

ISBN
ISBN

(Ч. 4)

УДК 811.161.2(075.2)

Формат 60×84/8. . др. арк., обл.-вид. арк. Тираж . Замовлення №
Видавець, виготовлювач і розповсюдjuвач видавничої продукції Редакція газети «Підручники і посібники»
46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-31
Збут: rip.terнопil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua
Інтернет-магазин: www.pp-books.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюдjuвачів видавничої продукції
серія ДК № 5143 від 05.07.2016 р.

ISBN
ISBN

(Ч. 4)

© Кравцова Н., Савчук А., 2024